

Kehitys

Utveckling MAALISKUU 1.2021

Ulkoministeriö
Utrikesministeriet

Rokotepatentit

Nepal kehittyy
siirtotyöläisten
rahoilla

Korona muuttaa
kehitysyhteistyötä

ISKUVOIMAA ARKEEN

Ugandalainen Moreen Ajambo nyrkkeilee säännöllisesti kotislumminsa salilla. Itsepuolustustaitojen lisäksi laji on opettanut kurinalaisuutta.

Valtioiden välinen rokote-eriarvoisuus maksaa ihmishenkiä ja rahaa – vaikka omat kansalaiset olisikin rokotettu

Maaliskuun alussa tätä kirjoittaessa valtaosa israelilaisista on saanut ainakin ensimmäisen annoksen koronavirusrokotetta. Samaan aikaan yli sadassa maassa ei ole rokotettu lainkaan. Israel ei ole ainoa rokoterohmuaja. Rikkaat maat ovat yleisesti ottaen haalineet niitä itselleen: vauraimmissa maissa asuu noin kuudesosa maailman väestöstä, mutta ne ovat varanneet yli puolet tulevista koronarokoteannoksista. Tästä seuraa ongelmia myös rikkaille maille itselleen, sillä jos tauti jyllää jossain ja muuntuu, eivät annetut rokotteetkaan välttämättä tepsii uusiin tautimuunnoksiin.

Maailman terveysjärjestö WHO on yhdessä kansainvälisten rokotejärjestöjen GAVIn ja CEPIn kanssa pyrkinyt paikkaamaan rokote-eriarvoisuutta COVAX-ohjelmalla, joka toimittaa koronavirusrokotteita kehitysmaihin. Rokotetoimitukset ovat kuitenkin alkaneet ennakoitua myöhemmin, ne ovat olleet odotettua pienempiä, eikä COVAXin tavoitteenakaan ole päästä kuin 20 prosentin rokotekattavuuteen kehitysmaissa. Ohjelma on tärkeä, mutta emme voi laskea kehitysmaiden koronarokotuksia pelkästään sen varaan.

INTIAN JA Etelä-Afrikan vetämä maaryhmä on esittänyt, että saatavuusongelmaa tulisi lievittää koronarokotepatenttien väliaikaisella jäädyttämisellä. Sen olisi tarkoitus lisätä tuotantokapasiteettia ja

laskea hintoja, jolloin kehitysmailla olisi varaa ostaa rokotteita (patenttikysymyksestä ks. s. 6). HIV-lääkkeiden immateriaali-oikeuksia on aiemmin vapautettu samoista syistä. Keskustelu koronarokotteiden patenttisuojusta jatkuu Maailman kauppajärjestössä WTO:ssa tämän lehden ollessa painossa, mutta toistaiseksi asetelma on ollut karkeasti se, että köyhät maat vaativat patenttien jäädytystä, vauraat maat vastustavat.

Jotkut asiantuntijat pelkäävät patenttisuojiin jäädyttämisen vaikutuksia tuotekehitykseen. Toiset pitävät sitä liian hitaana keinona. Kolmannet – mukaan lukien WHO:n pääjohtaja – korostavat, että patenttisuojat ovat kaikesta huolimatta ongelma, johon pitäisi puuttua. Siitä asiantuntijat tuntuivat olevan yhtä mieltä, että niin kauan kuin rokotekattavuus ei ole globaalisti riittävällä tasolla, olemme pulassa: virusmuunnokset leviävät ja seuraa lisää ihmishenkien menetyksiä ympäri maailman.

EIKÄ SIINÄ kaikki, koronarokotteiden eriarvoinen jakautuminen maksaa myös rahaa.

Yhdysvaltalaisen National Bureau of Economic Research -tutkimuslaitoksen hankkeessa arvioitiin rokote-eriarvoisuuden vaikutusta kansainväliseen kauppaan ja toimitusketjuihin. Tutkijat laskivat, mitkä olisivat taloudelliset seuraukset, jos vauraat maat onnistuisivat rokottamaan koko väestönsä koronavirusta vastaan neljässä kuukaudessa, mutta köyhät maat olisivat rokottaneet puolet väestöstään vuoden 2022 alussa. Laskelmassa käytetty aikataulu näyttää jo nyt ylioptimistiselta, mutta tässäkin mallissa taloudelliset tappiot vastaisivat noin 25 kertaa koko maailman yhteenlaskettua kehitysapua.

Nämä ovat tietysti karkeita arvioita. Suuruusluokkaa mielenkiintoisempi seikka tutkimuksessa olikin, että alihankintaketjujen sakkaamisen ja vähäisemmän ulkomaisen kysynnän seurauksena noin puolet (49 prosenttia) tappioista lankeaisi vauraille maille. Tämä siis siitä huolimatta, että ne olisivat rokottaneet koko väestönsä ja saaneet epidemian kuriin omien rajojensa sisällä. Kaikkein eniten kärsisivät voimakkaasti ulkomaankauppaan tukeutuvat maat. Siis sellaiset pienet, avoimet taloudet kuten vaikkapa Suomi.

Tämän numeron juttuja myös ruotsin kielellä Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.

KUUTTI KOSKI
päätoimittaja

LIISA TAKALA

FILE PHOTO/DPA/LK

Köyhyys vähenee Nepalissa

Kehitystä on vauhdittanut siirtotyöläisten ulkomailla ansaitsema raha. Parhaimmillaan se on tuottanut lähes kolmanneksen maan bruttokansantuotteesta. Kuvassa kotiinpalajia Katmandun kansainvälisellä lentokentällä vuonna 2016.

LUE JUTTU SIVULTA 18.

Kehitys – Utveckling

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
Verkossa kehityslehti.fi/tilaa-lehti/
Sähköpostitse kehitys.um@grano.fi
Puhelimitse tiistaisin ja torstaisin
klo 9–11/Grano Oy, 044 766 3126

Julkaisija Ulkoministeriö Viestintäosasto Kestävän kehityksen ja kaupan viestinnän yksikkö, PL 176, 00023 Valtioneuvosto
Toimitusneuvosto AD Teemu Heinilehto, apulaisosastopäällikkö Helena Airaksinen, toimittaja Janne Hopsu, asiantuntija Lyydia Kilpi, professori Anja Nygren, viestintäjohtaja Elina Ravanntti (pj.), professori Jukka Pirttilä, osastopäällikkö Satu Santala, toimittaja Sami Sillanpää, toimittaja Maria Tolsa
Päätoimittaja Kuutti Koski, 0295 350 206, kuutti.koski@formin.fi
Toimitussihteeri Tiina Kirkas, tiina.kirkas@gmail.com **Ulkoasu** Sissu Muhujärvi
Painatus Grano Oy ISSN 0787-041
Kannen kuva Sofi Lundin
Lehden sisältöä lainattaessa on lähde mainittava.
Artikkelit edustavat kirjoittajiensa kantaa.
Neljä kertaa vuodessa ilmestyvä Kehitys-Utveckling on tilaajille maksuton.
Kehitys-Utveckling 2.2021 ilmestyy toukokuussa.

06

Maailman makasiini

Monet köyhät maat saavat odottaa koronarokotetta vielä pitkään.

10

Miten niin?

Miksi Suomi julkaisee oman Afrikka-strategiansa? Claus Lindroos vastaa.

11

Rokotukset

Keskitulon maissa lapset rokotetaan harvemmin kuin köyhissä ja rikkaissa maissa.

12

Paluu perusasioihin

Miten kehitysyhteistyö vastaa koronapandemian jälkeiseen aikaan?

SOFI LUNDIN

18

Nepal kehittyä siirtotyöläisten rahoilla

Tienesteillä on luotu työpaikkoja ja kitketty köyhyyttä.

23

Kolumni

Heikki Kastemaa

Tieto kuuluu kaikille.

24

Essee

Risto Isomäki

Afrikka tarvitsee kustannustehokasta ilmastotyötä.

28

Puheenvuoro

Ifeanyi Nsofor & Shubha Nagesh

Köyhät perheet tarvitsevat mielenterveystukea.

40

Henkilö

Rauha ei synny sotimalla. Siviilit pystyvät monessa paljon parempaan, sanoo Suomen Kosovon-edustuston päällikkö Pia Stjernvall.

44

Suomi tekee

Etiopiassa rakennetaan vessoja ja vesipisteitä, joita suunnittelevat myös vammaiset ihmiset.

30

Ajankuva

24-vuotias Lydia Nantale (oik.) lämmittelee ennen päivän nyrkkeilytreeniä. Hän on yksi naisista, jotka harjoittelevat säännöllisesti nyrkkeilykerho Rhinon salilla Katangan slummissa Ugandan pääkaupungissa Kampalassa. Osa heistä on menestynyt myös kansainvälisissä arvokisoissa.

NORIK UKA

46

Vapaalla

Kuka tekee elokuvia Afrikasta?

48

Esittelyssä

Amerikkoihin aikoinaan laivatut afrikkalaiset orjat selviytyivät tukeutumalla toisiinsa.

50

Tuliaisat

Saara Lehmuskoski oppi Kambodžassa, kuinka syvät haavat kansanmurhasta jää.

51

Sarjakuva

Anne Derenne

Kolme sormea vaatii demokratiaa Myanmarissa.

Rokotepatentit vaarantavat pandemian torjunnan

Monet köyhät maat saavat odottaa koronarokotetta vielä pitkään.

MONTA TOIMIVAA koronarokotetta on kyetty valmistamaan ennätyksellisen nopeassa ajassa. Köyhiä maita se ei vielä kuitenkaan merkittävästi hyödytä.

”Rikkaat maat ovat varanneet rokotteista yli puolet, vaikka niissä asuu vain 15 prosenttia maailman väestöstä”, sanoo Lääkärit ilman rajoja -järjestön Suomen toiminnanjohtaja **Linda Konate**.

Pandemiassa rokote pitäisi olla mahdollinen kaikille.

”Asiaan liittyy sekä inhimillinen että taudinhallinnan näkökulma. Niin kauan kuin riittävä rokotecattavuus ei toteudu kaikkialla, virus jatkaa kiertoaan ja muuttumistaan.”

Konaten mukaan maailma uhkaa jakautua rikkaisiin voittajiin ja köyhiin häviäjiin. Kansallinen rokotteiden tavoittelu ohittaa yhteisvastuullisen kansanterveysnäkökulman. Esimerkiksi Britannia ja Kanada ovat varanneet rokotteita yli omien kansalaistensa tarpeen.

Toistaiseksi köyhimmät valtiot ovat saaneet rokotteita lähinnä kansainvälisen COWAX-ohjelman kautta. Myös Kiina on tarjonnut rokotteitaan kehittyville maille.

TOINEN ONGELMA on lääkejättien voitontavoittelu ja rokotteiden hinta. Euroopan unioni on kyennyt neuvottelemaan ruotsalaisbrittiläisen lääkevalmistajan AstraZenecan rokotteiden annoshinnan noin kolmeen Yhdysvaltain dollariin, kun taas Uganda maksaa siitä seitsemän dollaria. Köyhille maille nykyiset noin 5–30 dollarin hintaiset rokoteannokset ovat liian kalliita.

Linda Konaten mielestä tilanne ei ole reilu eikä pandemian hallinnan kannalta järkevä. Lääketehtaiden pitäisikin myydä rokotetta omakustannehintaan, jotta

FRANCOIS LO PRESTI/AFP/LK

Koronarokotteen tehosteaineen valmistusta brittiläisen lääkeyhtiön GlaxoSmithKlinen tehtaalla Ranskassa joulukuussa 2020.

mahdollisimman moni saisi rokotteen mahdollisimman nopeasti.

”Toivoisimme lisää läpinäkyvyyttä. Rokotevalmistajat sanovat, että ne eivät tee pandemialla voittoa, mutta olemme vain heidän sanansa varassa.”

Yksi ratkaisu olisi purkaa rokotteiden patentteja tilapäisesti tai ainakin varmistaa, etteivät ne estä tuotannon laajentamista. Hinta maltillistuisi, ja nykyistä useampi lääketehdas voisi valmistaa rokotteita lisenssillä.

”Saatavilla olevat rokotteet pitää jakaa nykyistä tasapuolisemmin ja varmistaa etenkin terveydenhoitohenkilöstön ja riskiryhmien rokotus kaikkialla maailmassa”, Konate sanoo.

Rokotteita ei olisi ilman suuria lääke-

valmistajia. Silti niiden patenteista ja myyntihinnasta on nykytilanteessa perusteltua keskustella.

”Pandemian alkuvaiheessa tiedeyhteisö jakoi tietoa koronaviruksesta avoimesti, mitä myös lääkeyhtiöt hyödynsivät. Valtiot ovat myös tukeneet rokotteiden tutkimusta, valmistusta ja hankintaa verovaroilla. Siksi patenttisuojaa tai hinnoittelua ei voi nyt perustella tavanomaisella yrittämisen riskillä”, Konate muistuttaa.

JUHO PAAVOLA

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys- Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

Kiinassa köyhyyttä on vähennetty muun muassa siirtämällä maaseudun väestöä kaupunkimaisiin oloihin suurten infrastruktuurihankkeiden tieltä. Kuvassa rakennetaan Xunyangin vesivoimalaa Shaanxin maakunnassa Luoteis-Kiinassa.

SHAO RUI/EVEVINE/LK

Kiina kertoo selättäneensä äärimmäisen köyhyyden

KIINAN VIRANOMAISET ilmoittivat viime joulukuussa, ettei maassa enää ole äärimmäistä köyhyyttä. Maailmanpankin mukaan Kiina nosti neljän vuosikymmenen aikana noin 800 miljoonaa ihmistä köyhyydestä.

Brittiläinen *The Economist* -lehti kirjoittaa, että viimeiset suuret köyhyyden saarekkeet poistettiin nykyaikaistamalla maataloutta ja siirtämällä syrjäisistä kylistä miljoonia ihmisiä alueille, joille on helpompi tuoda julkisia palveluita. Lehti arvioi, että valtavasta kehityksestä huolimatta noin kolmannes maaseudun väestöstä pitää itseään yhä köyhinä.

427 mrd. \$

Globaalin verovälttelyn ja veronkierron aiheuttamat menetykset maailman valtioille vuosittain Tax Justice Network -järjestön mukaan. Summa on lähes kolminkertainen verrattuna kehitysavun määrään, joka vuonna 2019 oli 153 miljardia Yhdysvaltain dollaria.

On mahdotonta hyväksyä maailmaa, jossa koronarokotteita jahtaavat rikkaat pystyvät tallomaan köyhät jalkoihinsa.”

- TEDROS ADHANOM GHEBREYESUS, MAAILMAN TERVEYSJÄRJESTÖN WHO:N PÄÄJOHTAJA

UNDP MITTASI PLANEETTAAN KOHDISTUVAA RASITETTA

YK:N KEHITYSOHJELMAN UNDP:n tuorein vuosiraportti ottaa inhimillisen kehityksen indeksin eli HDI:n rinnalle uuden kokeellisen mittarin PHDI:n. Sen avulla mitataan maailman maiden keskinäistä paremmuutta eliniän, koulunkäynnin ja bruttokansantulon lisäksi myös arvioimalla valtioiden hiilidioksidipäästöjä ja luonnonvarojen kulutusta.

PHDI:n mukainen listaus maailman maista näyttää hyvin erilaiselta verrattuna perinteiseen listaukseen. PHDI:ssä peräti 50 maata putoo pois erittäin korkean kehityksen ryhmästä, ja toisaalta Costa Rican, Moldovan ja Panaman kaltaiset vähäpäästöiset maat nousevat vähintään 30 sijaa ylöspäin.

Raportin laatijat haluavat kiinnittää huomiota esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden saamiin tukiaisiin. Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n arvion mukaan polttoaineita tuetaan vuosittain noin 5 000 miljardilla Yhdysvaltain dollarilla, mikä vastaa noin 6,5:tä prosenttia maailman yhteenlasketusta bruttokansantulosta.

Suomen kehitysyhteistyö paransi toimeentuloa Itä-Afrikassa

TAMMIKUUSSA julkaistu taloutta, työllisyyttä ja toimeentuloa koskeva evaluointi osoitti, että Suomen kehitysyhteistyöllä on saatu hyviä tuloksia aikaan Keniassa, Tansaniassa ja Sambiassa. Esimerkiksi Keniassa on kehitetty uusiutuvan energian teknologioita ja Tansaniassa innovaatiohankkeita. Sambiassa on luotu uusia elinkeinomahdollisuuksia nuorille ja maaseudun asukkaille.

Arvioinnin mukaan Suomen tuki energiasektorille, innovaatioihin, verotukseen ja naisten taloudelliseen voimaantumiseen vastasi hyvin kumppanimaiden tarpeita. Toisaalta etenkin yritysyritysyhteistyössä on vielä paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia.

HANNA ÖUNAP

Vesimeloneja Sambian pääkaupungin Lusakan suurimmalla torilla.

AFRIKKALAISET SAAVAT YHTEISEN PASSIN

KORONAPANDEMIA on hidastuttanut Afrikan unionin passin käyttöönottoa, mutta nyt sen uskotaan toteutuvan vuonna 2021.

Afrikan unionin passin on tarkoitus korvata kansalliset passit 55:ssä unioniin kuuluvassa maassa. Passin tekstit on kirjoitettu viidellä kielellä, ja asiakirja mahdollistaa viisumittoman liikkumisen koko unionin alueella.

AFRIKAN VERKKOTALOUS NOUSUSSA

MAAILMANPANKIN kansainvälinen rahoitusyhtiö IFC ja verkkoyhtiö Google arvioivat, että Afrikan verkkotalous paisuu vuoteen 2025 mennessä 180 miljardiin Yhdysvaltain dollariin eli 5,2 prosenttiin maanosan bruttokansantulosta.

Kasvua ajavat muun muassa paremmat verkko-yhteydet, kasvava nuorten kuluttajien määrä, lisääntyvä tekninen osaaminen ja vireä startup-henki.

PATRICK MEINHARDT/AFP/LK

Malawi on vuoden maa

BRITILLÄINEN *The Economist* -lehti valitsee vuosittain esimerkillisen ”vuoden maan”. Koronavuonna 2020 valinta oli melko helppo, sillä Malawi oli ainoa maa, jossa demokratia otti askelen eteenpäin.

Malawissa pidettiin vilpillisiksi arvioitujen presidentinvaalit vuonna 2019. Vaalien jälkeen kansa osoitti mieltään, ja helmikuussa 2020 maan perustuslakituomioistuimien kumosi vaalituloksen, vaikka lehden mukaan sille oli tarjottu runsaskätisiä lahjuksia.

THOMAS MUKOYA/REUTERS/LK

Afrikan vapaakauppasopimus hyödyttäneen etenkin palvelualoja. Kuvassa asiointia matkapuhelinoperaattori Airtel Kenyan toimipisteessä Nairobissa viime tammikuussa.

Afrikan vapaakauppa-alue aloitti toimintansa

Maailman suurimman vapaakauppa-alueen odotetaan lisäävän Afrikan sisäistä kauppaa ja nostavan ihmisiä köyhyydestä.

54 AFRIKAN UNIONIN jäsenmaata sopi vuonna 2019 maanosan laajuudesta vapaakauppa-alueesta, joka tunnetaan lyhenteellä AfCFTA (African Continental Free Trade Area). Se on maiden määrällä mitattuna maailman suurin vapaakauppasopimus. 36 sopimuksen ratifioinnutta maata ovat ryhtyneet panemaan sitä toimeen tämän vuoden alusta lähtien.

Sopimuksen on tarkoitus poistaa 90 prosenttia tullimaksuista Afrikan maiden välillä viiden vuoden kuluessa ja vilkastuttaa mantereen sisäistä kauppaa.

Afrikan maiden ulkomaankaupasta vain 17 prosenttia suuntautuu toisiin Afrikan maihin. Esimerkiksi Euroopassa vastaava luku on 69 prosenttia. YK:n Afrikan talouskomissio UNECA on arvioinut, että parhaimmillaan vapaakauppa-alue voisi kasvattaa koko maanosan

kaupan arvoa 40–50 prosentilla vuoteen 2040 mennessä.

AFRIKASSA ON hyvin erilaisia valtioita: esimerkiksi Etelä-Afrikka on pitkälle teollistunut ja monipuolinen vientimaa, Tšad puolestaan köyhä maatalousvaltainen sisämaavaltio, jonka viennistä raakaöljy kattaa 94 prosenttia.

Afrikan vapaakauppasopimuksessa erilaiset lähtökohdat on huomioitu erilaisilla siirtymäkausilla, kertoo ulkoministeriön kauppapolitiikan yksikön päällikkö **Pasi-Heikki Vaaranmaa**. Kaikkein köyhimpien maiden siirtymäkaudet ovat kymmenestä viiteentoista vuotta, eli vähintään kaksinkertaiset alueen vauraimpiin maihin verrattuna.

Vaaranmaa mainitsee, että köyhimmät maat voivat jatkossa mahdollisesti

myös hakea tukea tullimaksujen poistumisesta aiheutuviin tulonmenetyksiin ja vahvistaa näin muuta veronkeruutaan. Tullimaksut muodostavat monissa köyhissä maissa merkittävän osan valtion verotuloista.

”Sopimuksen odotetaan nostavan 30 miljoonaa ihmistä pois köyhyydestä ja hyödyttävän erityisesti kaikkein köyhimpiä maita”, Vaaranmaa sanoo.

”Ei tullien alentaminen tosin itsessään tuo hyötyjä”, hän lisää.

”Kaupankäyntiä täytyy kyetä muutenkin helpottamaan.”

Tässä ovat oleellisessa osassa esimerkiksi tullimenettelyjen yksinkertaistaminen, afrikkalaisten yritysten kytkeytyminen toisiinsa ja kansainvälisiin arvoketjuihin sekä infrastruktuurin, kuten teiden ja rautateiden, rakentaminen.

Käyntikortti Afrikkaan

Ulkoministeriön Afrikka-strategia julkaistaan tänä keväänä. Siitä tulee Suomen käyntikortti Afrikan maiden suuntaan, sanoo strategiatyöhön osallistunut apulaisosastopäällikkö Claus Lindroos.

Claus Lindroos, Euroopan unioni julkaisi Afrikka-strategiansa vuosi sitten. Miksi Suomen pitää seurata perässä?

”Euroopan unionin Afrikka-strategia ei sulje pois sitä, etteikö Suomella kannattaisi olla omaa strategiaansa. Sen avulla voimme kansallisesti määritellä, missä Afrikkaan liittyvissä asioissa on etujemme mukaista olla mukana ja missä meillä on annettavaa.”

Voiko olla yhtä strategiaa yli 50 erilaiselle maalle? Eihän Afrikallakaan ole Eurooppa-strategiaa?

”On totta, että Afrikan maat ovat hyvin erilaisia keskenään, ja esimerkiksi Pohjois-Afrikan maat kokevat kuuluvansa enemmän Välimeren alueeseen kuin Afrikkaan.

Strategiaa laadittaessa on selkeästi haluttu eroon perinteisestä kuvasta, jossa Afrikka on köyhä ja kriisejä täynnä oleva maanosa, ja me täältä Suomesta käsin ratkaisemme kaikki sen ongelmat. Sen sijaan strategia on eräänlainen käyntikortti siitä, millaista yhteistyötä me voisimme harjoittaa eri Afrikan maiden kanssa. Joidenkin kanssa painottuu kauppa, toisten kanssa turvallisuus ja kolmansien kanssa kehitetään yhdessä suomalaisillekin tärkeitä asioita, kuten tasa-arvoa, digitalisaatiota, kestävää energiaa ja kiertotaloutta.”

Mitä strategiassa sanotaan?

”Strategiassa linjataan muiden muassa, miten Suomen kannattaa kehittää taloudellisia ja poliittisia suhteitaan Afrikan maiden kanssa sekä tukea niitä rauhaan

ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Kiinnostavaa on, miten Suomi voisi kasvattaa Afrikkaan suuntautuvaa vientiään, jonka osuus on noin kahden prosentin luokkaa kaikesta viennistä me. Kysyntää voisi olla esimerkiksi kestäville energiaratkaisuille, digitalisaatiolle ja koulutukselle.

Strategiassa puhutaan myös integraation ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen merkityksestä. Ja siitä, miten Suomi voisi esimerkiksi käyttää nykyistä paremmin hyväkseen EU:n hankkeita tai maassamme asuvien afrikkalaisten osaamista ja kontakteja.

Strategiassa painottuu ennen kaikkea Suomen ja Afrikan maiden välisten suhteiden monipuolisuus. Afrikka ei siis ole vain uusi markkina-alue, josta Suomi voi hyötyä. Tärkeä roolinsa on myös perinteisellä kehitysyhteistyöllä, joka säilyy vielä pitkään muun yhteistyön rinnalla.”

Miten suhtaudut Afrikan tulevaisuuteen?

”Olen optimistinen realisti. Jotkut näkevät Afrikan maissa vain ongelmia ja haasteita. Toiset taas odottavat innokkaasti nopeaa suurta muutosta. Todellisuus löytyy näiden kahden näkemyksen välistä.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

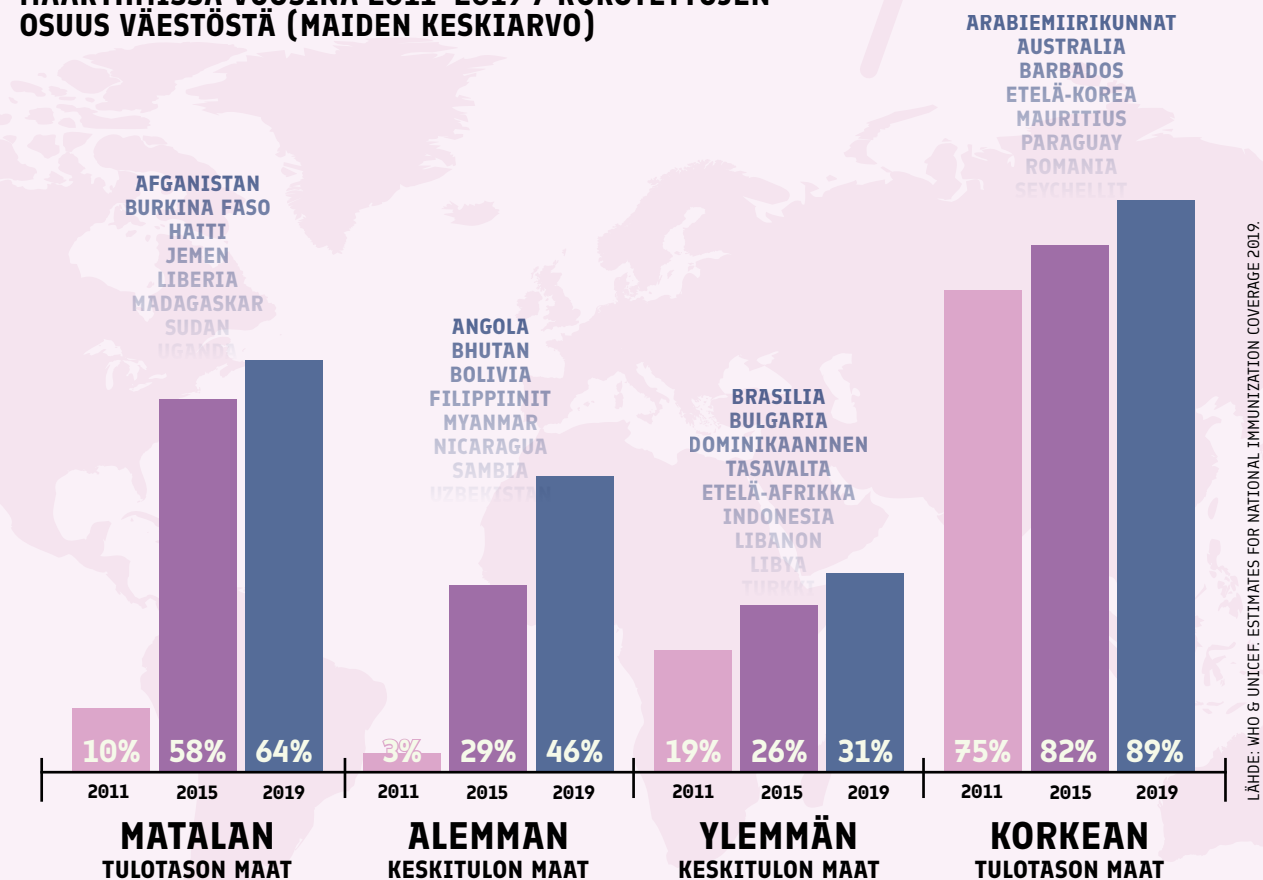
CLAUS LINDROOS, 52

Työ Afrikan ja Lähi-idän osaston apulaisosastopäällikkö ulkoministeriössä
Ura Ollut ulkoministeriön palveluksessa vuodesta 1997. Työskennellyt Suomen Kenian-suurlähetystössä vuosina 1998–2001 ja Euroopan unionin edustustossa Brysselissä vuosina 2008–2011. Toiminut myös ulkoministeriön humanitaarisen avun yksikönpäällikkönä 2015–2020
Koulutus Valtiotieteiden maisteri Åbo Akademista vuonna 1995

KESKITULON MAISSA LAPSET ROKOTETAAN HARVEMMIN KUIN KÖYHISSÄ JA RIKKAISSA MAISSA

Keuhkokuume on yksi yleisimmistä alle viisivuotiaiden lasten kuolinsyistä maailmassa: vuonna 2017 siihen menehtyi reilut 800 000 lasta. Usein taudin syynä on pneumokokki-bakteeri, joka aiheuttaa myös verenmyrkytyksiä sekä aivokalvon- ja välikorvantulehduksia. Pneumokokkia vastaan on kehitetty yhdistelmärokote (PCV), joka kuuluu alle yksivuotiaiden lasten kansalliseen rokotusohjelmaan 149 valtiossa. Rokotteen kattavuus on viime vuosina parantunut, vaikkakin keskitulon maissa se on yhä alhainen: niissä harvoin toteutetaan kansainvälisesti rahoitettuja rokotusohjelmia toisin kuin monissa matalan tulotason maissa.

PNEUMOKOKKIROKOTTEEN KATTAVUUS ERI TULOTASON MAARYHMISSÄ VUOSINA 2011–2019 / ROKOTETTujen OSUUS VÄESTÖSTÄ (MAIDEN KESKIARVO)

PALUU PERUSASIOIHIN

Äärimmäinen köyhyys, lapsityö, konfliktit ja pakolaisuus lisääntyvät. Miten kehitysyhteistyö vastaa covid-19-pandemian jälkeiseen aikaan?

Vuosi covid-19-tautia on takana, ja luvassa on seuraavaa: Äärimmäinen köyhyys kasvaa yli sadalla miljoonalla ihmisellä, jotka joutuvat selviytymään puolellatoista eurolla päivässä. Ainakin kolmannes heistä on lapsia.

Koronaviruspandemian hillitsemisen vuoksi sadat miljoonat lapset ovat jääneet ilman opetusta ja kouluruokaa, päivän tärkeää tai jopa ainoaa ateriaa. Etäopetus ei onnistu ilman verkkoyhteyttä. Osa lapsista ei koskaan palaa kouluun, ja heistä puhutaan jo menetettynä sukupolvena.

Otaksutaan, että aliravitseminen lisääntyy.

Että lapsista tulee halpatyövoimaa. Että lapsi-avioliitot yleistyvät, koska tytön koulutus ei enää tuo lisäarvoa perheelle. Että lapsia kohdellaan kaltoin ja käytetään hyväksi, ihan niin kuin naisia, joita covid-19-pandemia ajaa katukaupoista ja toreilta koteihin, vain hellan ääreen.

Ja hellan ja nyrkin väliin, sillä perheväkivalta on yleistynyt.

Työttömyys lisääntyy, ansiot vähenevät. Kun taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat kasvavat, myös epäluottamus hallintoa ja demokratiaa kohtaan lisääntyy. Epävakaus ja väkivaltaiset konfliktit lisääntyvät etenkin hauraissa Saharan eteläpuolisen Afrikan valtioissa.

Seuraa lisää konflikteja, pakolaisuutta ja siirtolaisuutta.

Kuilu rikkaiden ja köyhien maiden välillä kasvanee entisestään. Ulkoministeriön neuvonantajan **Olli Ruohomäen** sanoin edessä on ”maailmanlaajuisen kaaoksen aikakausi, josta ei ole paluuta menneeseen, edes jotenkin ennustettavaan tulevaisuuteen”.

Jos näin on, miten käy kehitysyhteistyön?

Lisää hätäapua

Viime vuonna osa kehitysyhteistyöstä hidastui tai estyi covid-19-pandemian vuoksi. Kenttämatkat jäivät, koulutustilaisuudet oli peruttava.

Kehitysrahoitusta kohdennettiin osittain uusiksi.

”Suomi rahoitti esimerkiksi covid-19-taudin valistuskampanjoita, hygieniakoulutusta, suoja-varusteita ja YK:n koronarahastoa”, ulkoministeriön kehityspoliittisen osaston päällikkö **Satu Santala** kertoo.

Lisäksi Suomi myönsi kehitysyhteistyövaroistaan humanitaarista apua ennätykselliset 115 miljoonaa euroa eli 36 miljoonaa euroa edellisvuotta enemmän.

Humanitaarisella avulla vastataan konflikteihin ja kriiseihin, kuten koronaviruspandemiaan.

Suomen avulla on tuettu erityisesti koulutusta ja kouluruokailua sekä tyttöjä, naisia ja vammaisia ihmisiä eli juuri heitä, jotka kärsivät pandemiasta eniten.

Covid-19-pandemian pitkäaikaisista vaikutuksista on vasta arvioita, Santala toteaa.

”Todennäköistä on, että kuopat ovat syviä.”

Monissa kehitysyhteistyön tuloksissa, joita viime vuosikymmeninä on saavutettu, on jo otettu takapakkia. Niitä ovat esimerkiksi äärimmäinen köyhyys ja aliravitseminen. Santala otaksuu, että takapakkien vuoksi kehitysyhteistyössä on korostettava perusasioita, kuten koulutusta, rokottamista ja lisääntymisterveyden palveluja.

Ravitseminen ja ruokaturva ovat heikentyneet, Santala toteaa.

”Ruokaturvattomien määrä on kaksinkertaistunut, ja se on huolestuttavaa.”

—
”Takapakkien vuoksi kehitysyhteistyössä on nyt korostettava perusasioita, kuten koulutusta, rokottamista ja lisääntymisterveyden palveluja.”

– Satu Santala

mukaan tänä vuonna avuntarvitsijoita on ennätykselliset 235 miljoonaa.

”Toivottavasti ei. Humanitaarinen apu on vain akuutti toimenpide, ikään kuin laastaria käyttäisi”, Suomen Lähetysseuran toiminnanjohtaja **Rolf Steffansson** sanoo.

Viime vuonna Lähetysseura käytti katastrofi-työhön 400 000 euroa eli lähes kaksi kertaa enemmän kuin edellisvuosina. Suurin osa oli humanitaarista apua, kuten ruokaa ja avustuspaketteja, ja sen lisäksi esimerkiksi psykososiaalista tukea perheväkivallan uhreille.

Steffansson toivoo, että kulunut vuosi jää poikkeukselliseksi.

Hänestä kehitysyhteistyön keskiöön kuuluvat koulutus, ihmisoikeudet ja tasa-arvo, jotta kehittyvien maiden työllisyys kasvaisi ja ihmiset voisivat jäädä kotiseuduilleen.

Syynä ei ole yksin pandemia. Ilmastonmuutos ja pitkittyneet väkivaltaiset konfliktit ovat jo pitkään kasvattaneet pakolaisuutta ja humanitaarisen avun tarvetta. Apu on lisääntynyt, mutta silti kiulu avuntarpeen ja toteutuneen rahoituksen välillä jatkaa kasvuaan.

Viime vuoden avuntarpeesta jäi YK:n mukaan yli puolet kattamatta.

”Erot avunantajamaiden välillä ovat isoja, jotkut eivät rahoita ollenkaan”, Santala sanoo.

Paikallista osaamista

Onko tuleva kehitysyhteistyö yhä enemmän humanitaarista apua? YK:n hätäaputoimiston OCHAN

”Kansallinen itsekkyyks on kasvanut kansainvälisessä ja kehityspolitiikassa.”

– Juhani Koponen

”Myös konfliktien ehkäisy korostuu kehitysyhteistyössä.”

YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n mukaan konfliktit ja katastrofit ovat ajaneet 80 miljoonaa ihmistä pakolaisiksi. Jos köyhyys kasvaa ja ruoka-turva heikkenee, syntyy uusia, entistä vakavampia konflikteja, Steffansson pohtii. Niihin on vastattava rauhan- ja sovittelutyöllä.

Hän kaipaa keskustelua siitä, miten hätäavun tarvetta voisi vähentää tulevaisuudessa.

”Miten voisimme luoda sellaisen maailmanjärjestyksen, jossa kriisejä syntyy mahdollisimman vähän ja kehittyvillä mailla olisi riittävästi osaa-mista ja valmiuksia kohdata niitä?”

Itsekkyyden aika

Ennusteet piirtävät maailmanjärjestyksestä toisenlaisen kuvan. Eurooppa ja Yhdysvallat käpristävät itseensä eivätkä kykene auttamaan riittävästi hauraita, konflikteihin vaipuneita maita.

Kansallinen itsekkyyks on kasvanut kansainvälisessä ja kehityspolitiikassa.

Niin toteaa Helsingin yliopiston globaalien kehitystutkimuksen emeritusprofessori **Juhani Koponen**. Hän ottaa ajankohtaisen esimerkin, niin kutsutun rokotationalismin, jossa rikkaat valtiot rohmuavat rokotteet ennen kehittyviä maita, kuten Afrikan valtioita.

Itsekkyyden vuoksi pandemia voi jopa pitkittyä.

Virus voi kehittyä Afrikassa vaarallisemmaksi ja levitä muunnoksena Eurooppaan, jolloin edes rokotteiden rohmuajat eivät ole välttämättä turvassa. Afrikan talous voi kärsiä entisestään, kauppa ja kehitysyhteistyö saattavat polkea pitkään paikoillaan.

Vauraat valtiot kipuilevat jo taloudenpidossaan, mistä voi seurata säästökuureja.

”Toistaiseksi vain Britannia on ilmoittanut kehitysrahoituksen leikkauksista. Pelkään, että leikkauksia tulee enemmän”, ulkoministeriön Satu Santala toteaa.

Professori Koposen mielestä kehitysyhteistyö pitäisi uudistaa kauttaaltaan.

Hän on seurannut kansainvälistä ja Suomen kehityspolitiikkaa aitiopaikalta vuosikymmeniä ja toteaa, että pandemia osoitti yhteisten arvojen heppoisuuden. Hänestä kehityspolitiikka ”ei saa olla Suomen ja Euroopan unionin ulkopoliittisten etujen ajamista”.

Se ei myöskään saa painottua siihen, että turva-paikanhakijat pysyvät poissa.

”Agendalla on köyhyyden vähentäminen. Silti ei mietitä, mitä köyhyys on ja miten sen pitäisi vähentyä. Köyhyys ei vähene humanitaarisella avulla vaan siten, että kehittyvien maiden talous ja yhteiskunta alkavat toimia eri tavalla, jolloin köyhyys vähenee.”

Julkista vai yksityistä?

Afrikassa covid-19 on vain tauti muiden joukossa, Juhani Koponen sanoo. Maailmanhistorian käänne-kohta se ei ole, sillä onhan ennenkin ollut pande-mioita, kuten espanjantauti, kolerat ja rutot.

”Iso kysymys on, palataanko vanhaan vai uuteen normaaliin.”

Vanha normaali on ylikulutusta ja saavutettuihin etuihin takertumista.

Uudessa normaalissa yhteinen vastuu maailmasta on otettava vakavasti, Koponen toteaa. Pandemiaa isompia kysymyksiä ovat yhteiskuntien kestämatön kulutus ja ympäristönmuutos, johon luontokato ja ilmastonmuutos sisältyvät. Ihmiset hävittävät suuret metsät ja levittäytyvät eläinten elinalueille, jolloin virukset siirtyvät yhä helpommin eläimestä ihmiseen.

Julkista kehitysrahoitusta on vahvistettava ja lisättävä, Koponen sanoo.

”Julkista rahaa on kohdennettava sellaisiin tar-koituksiin, joihin yksityisellä rahalla ei ole välitöntä kiinnostusta.”

Lähetysseuran Rolf Steffansson kannattaa nykyistä linjaa.

Hänestä julkinen puoli ei yksin pysty katta-maan kehitysyhteistyötä, johon yksityinen puoli tuo tervehdyttävän, työllistävän vaikutuksen. Vain yhteiset mittarit puuttuvat. Myös yksityistä rahaa pitäisi arvioida esimerkiksi köyhyyden vähentymisellä ja tasa-arvon toteutumisella.

Ulkoministeriön Satu Santalan mukaan kehitysyhteistyössä ei ole näkyvissä suuria muutoksia julkisen ja yksityisen sektorin rooleissa.

”Vuodesta 2016 alkaen kehitysrahoitusta on

lisätty yksityiselle puolelle, ja selvää on, että kehityksimaissa yritykset ylläpitävät taloutta, tuovat työtä ja toimeentuloa. Nouseva trendi Suomen kehityspolitiikassa ovat innovaatioiden ja teknologian hyödyntäminen.”

Yksi suunta monista

Lopuksi perimmäinen kysymys: Olemmeko siirtymässä maailmanlaajuisen kaaoksen aikakauteen, jossa vahvat riistävät heikkoja ja köyhyys, eriarvoisuus ja konfliktit lisääntyvät?

Professori Juhani Koposella ei ole apokalyptista näkemystä.

”Toivon kansainvälistä solidaarisuutta, mutta trendit osoittavat kansallista ja eurokansallista itsekkyyttä. Mutta sehän on meistä kiinni.”

Lähetysseuran Rolf Steffanssonin mielestä maailmanlaajuinen kaaos on mahdollinen, ainakin jos katsoo Maailmanpankin ja YK:n tilastoja kehityksestä. Apokalyptinen näkemys on ”itsestään täyttyvä profetia” mutta silti vain yksi mahdollinen suunta monista.

Ihmiskunta voi tehdä tietoisien valinnan.

”Luoda toisen todellisuuden, joka pohjaa vihreisiin arvoihin ja oikeudenmukaisiin taloudellisiin järjestelmiin.”

Ulkoministeriön Satu Santala on Steffanssonin linjoilla.

”Maailmanlaajuinen kaaos on yhtä mahdollinen suunta kuin uuden yhteistyön rakentaminen. Ensin selätämme pandemian, sitten teemme työtä ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Syntyy positiivinen kierre, joka pitää toivoa yllä.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

KUMPPANIMAA ILMAN KORONAA?

TANSANIAN PRESIDENTIN John Magufulin mukaan maassa ei ole koronavirusta. Testit ovat epäluotettavia, turvavälit turhia ja rokote covid-19-tautia vastaan vaarallinen.

Viruksesta on päästy eroon rukoilemalla.

”Jos valkoinen mies pystyisi keksi-mään rokotteita, hänellä olisi jo rokote aidsia, syöpää ja tuberkuloosia vastaan”, Magufuli totesi äskettäin.

Hänen julistuksensa on aiheuttanut huolta muissa Afrikan maissa, joissa palveluja ja liikkumista on rajoitettu koronaviruksen vuoksi.

Magufuli valittiin lokakuussa valtaisalla äänivyöryllä toiselle viisivuotiskaudelleen. Tansaniaa hän johtaa populistisen ja nationalistisen yksinvaltiaan ottein. Sananvapautta ja oppositiota on tukahduttettu, ihmisoikeuksia poljettu.

Tansanian tilanne on aiheuttanut huolta avunantajamaissa, kuten Suomessa.

”Kumppanimaiden tilanteita arvioidaan jatkuvasti ja toimintaa sopeutetaan tarpeen mukaan. Kehitysyhteistyössä pyritään pitkäjänteiseen työhön, ja vuosiin mahtuu erilaisia vaiheita”, ulkoministeriön kehityspoliittisen

osaston päällikkö **Satu Santala** toteaa.

Tansania on yksi Suomen pitkä-aikaisimmista kumppaneista. Vuonna 2019 Suomi tuki Tansaniaa 10,5 miljoonalla eurolla. Kuluvana vuonna Suomi kehittää esimerkiksi Tansanian verojärjestelmiä Tansanian veroviraston kanssa.

Myös Suomen Lähetysseura jatkaa kehitysyhteistyötään pitkäaikaisen kumppaninsa Tansanian kanssa, toiminnanjohtaja **Rolf Steffansson** kertoo. Työntekijöitä on ohjeistettu suojautumaan covid-19-taudilta.

Qatarin lisäksi nepalilaiset lähtevät töihin muiden muassa Intiaan, Malesiaan, Arabiemiirikuntiin, Saudi-Arabiaan ja Kuwaitiin. Kuva Janakpurin kaupungista vuodelta 2016.

NEPAL KEHITTYY SIIRTOTYÖLÄISTEN RAHOILLA

Lähes joka viides nepalilainen tienaa ulkomailla ja kotiuttaa palkkansa perheelleen. Ansioilla on luotu työpaikkoja ja kitketty köyhyyttä.

Pieni riippusilta Dharchulassa Nepalín ja Intian rajalla pääsi uutisiin viime syyskuussa, kun sillan kumpankin päähän rakennetut, vihreällä aaltopellillä reunustetut portit avattiin 20 minuutiksi. Porttien läpi laskettiin Intiassa asunut nepalilainen perhe, joka toi kuukauden ikäisen vauvansa sairaalaan.

Nepalín ja Intian välisen rajan avaaminen on ollut harvinaista koronaviruspandemian aikana. Tammikuun lopulla kaikki muuttui yhdessä päivässä, kun se avattiin kokonaan. Paineet avaamiselle olivat olleet kovat, mutta vasta koronatilanteen selkeä helpottuminen kummallakin puolella rajaa sai päättäjät toimimaan.

Yli 1 700 kilometriä pitkä raja ehti olla suljettuna ennätysellisen pitkään viime vuoden maaliskuusta lähtien. Normaalioloissa raja on täysin avoin, ja kummankin maan kansalaiset voivat liikkua vapaasti sen yli ilman minkäänlaisia tarkastuksia.

Etenkin nepalilaiset ovat hyödyntäneet avoimen rajan tuomia mahdollisuuksia, ja epävirallisten arvioiden mukaan Intiassa työskentelee jopa noin miljoona nepalilaista. Suuri osa on viljelmillä kausityössä ja palaa aika ajoin Nepaliin. Toiset ovat kotiapulaisina kaupungeissa tai auttavat rakennuksilla.

Korona kurittaa siirtotyöläisiä

Siirtotyöläisyys on vaikuttanut suuresti Nepaln talouteen.

”Kymmenen viime vuoden aikana ulkomailla työskentelevien siirtotyöläisten Nepaliin lähettämien varojen osuus bruttokansantuotteesta on ollut 25–30 prosentin luokkaa”, sanoo Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön IOM:n Nepalin-toimiston johtaja **Lorena Lando**.

Siirtotyöläiset eivät lähde ainoastaan Intiaan, vaan he ovat matkanneet 1980-luvun puolivälistä lähtien myös Malesiaan, Qatariin, Saudi-Arabiaan, Arabiemiirikuntiin ja Kuwaitiin. Esimerkiksi Qatarissa nepalilaiset ovat rakentaneet vuoden 2022 jalkapallon MM-kisojen stadioneita.

Koronaviruspandemia kuitenkin pysäytti nepalilaisten siirtotyöläisten lähdön maailmalle. Landon mukaan tämä on tehnyt suuren loven ulkomailta tuleviin rahavirtoihin.

”Normaalisti Nepal myöntää vuosittain noin 300 000 uutta työlupaa ulkomaille. Vuonna 2020 määrä romahti 20 000:een.”

Nepalilaiset ajautuivat vaikeuksiin ympäri maailman – ei ainoastaan Intiassa, jossa sulkutoimet ajoivat siirtotyöläisiä kadulle ilman asuntoa ja toimeentuloa.

Viime vuoden heinäkuussa ja syyskuussa Nepalin pääkaupunkiin Katmanduun laskeutui humani-

taarisia lentoja, joilla tuotiin takaisin kotimaahan tuhansia ulkomailla työsuhteensa lopettaneita tai työnsä menettäneitä nepalilaisia.

”Monet koronan takia palanneista suunnittelevat nyt lähtöä takaisin. He eivät palaa ulkomaille rakkaudesta toiseen maahan, vaan siksi, että muualla heillä on jonkinlaiset mahdollisuudet toimeentuloon”, Lando sanoo.

Sisällissota ajoi ulkomaille

Siirtotyöläisyyteen ovat pakottaneet ennenkin useat syyt, kuten kehnot satovuodet ja sisällissota, joka riehui Nepalissa vuosina 1996–2006.

Sisällissota alkoi, kun kuningashuoneen valtaan tyytymättömät maolaiset sissit aloittivat kansanousun feodaaliseksi nimeämänsä järjestelmää vastaan.

Sota hyödytti orastavan taloudellisen kehityksen, joka oli käynnistynyt monarkian avuttua yhteiskuntaa ja taloutta 1990-luvun alussa. Konflikti tukahdutti etenkin läntisessä Nepalissa asuvien mahdollisuudet parantaa elinolojaan. Taloudellinen eriarvoisuus kasvoi, ja kärsijöinä olivat läntisten alueiden lisäksi vanhan kastijärjestelmän alimmat ihmisryhmät.

Ulkomailta lähetetyn rahan merkitys taloudelle alkoi kasvaa rakettimaisesti vuonna 2002, kun monsuunisateet jäivät vähäisiksi, sisällissota kiihtyi ja talouskasvu painui miinuksen puolelle.

Vuonna 2005 kuningas yritti ottaa takaisin itselleen kaiken vallan, mikä sai puolueet liittoutumaan monarkiaa vastaan. Rauhansopimus solmittiin vuonna 2006, ja Nepalista tuli liittovaltio, joka sai uuden perustuslain vuonna 2015.

Köyhyys väheni ennätysvauhtia

Vuonna 2011 julkistetussa kotitaloustutkimuksessa todettiin, että Nepalin köyhyys oli vähentynyt sisällissodan alkuvuosista peräti 40 prosentilla. Vuosina 1996–2011 köyhyiden vähenemisvauhti oli yksi nopeimmista maailmassa.

Kehitysluokka näkyi nepalilaisten arjessa. Vuosina 1996–2011 sähköverkkoon liitettyjen kotitalouksien määrä kohosi 14 prosentista 70 prosenttiin. Käymälöiden käyttö omassa talossa tai pihapiirissä kasvoi 22 prosentista 56 prosenttiin. Vesijohtoveden käyttö lisääntyi 33 prosentista 44 prosenttiin.

Kehitys ei pysähtynyt vuoteen 2011. Nykyisin jo 94 prosenttia väestöstä saa sähköä ja 91 prosenttia puhdasta vettä. Käymälöitä käyttävät kaikki.

Kehitys on ulottunut myös terveydenhuoltoon. Kun vielä vuonna 1975 joka neljäs elävänä syntynyt lapsi kuoli ennen viidettä ikävuottaan, vuonna 2019 osuus oli enää kolmisen prosenttia.

Mullistus on jatkunut luokkahuoneiden puolelle. Monarkian aikana ensimmäisen kouluasteen aloitti kaksi kolmasosaa ikäluokasta, nyt 96 prosenttia. Toista astetta kävi 62 prosenttia ikäluokasta vuonna 2019. Tyttöjen koulunkäyntiaste saavutti poikien tason jo vuonna 2013.

Kahdeksan miljardia dollaria

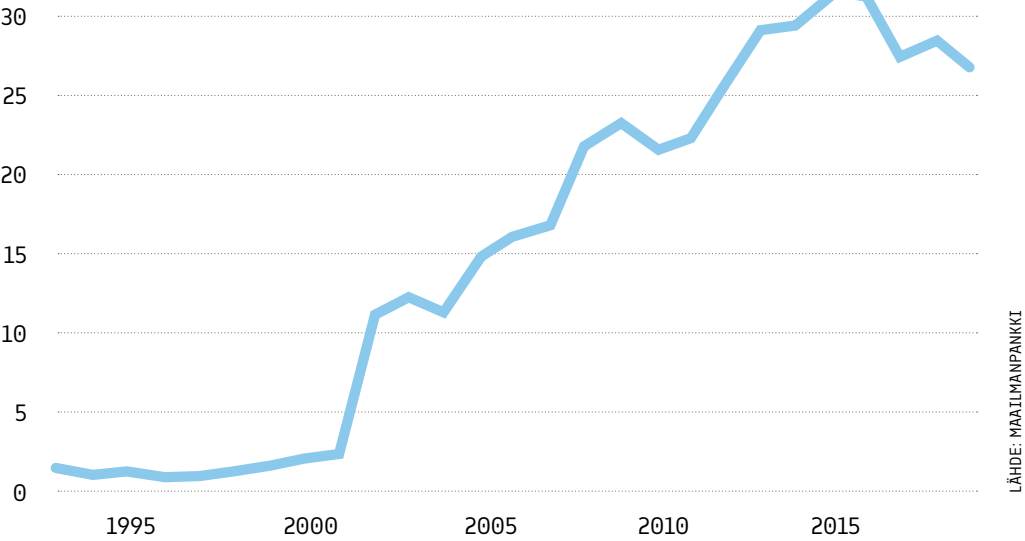
Kehityssaavutukset kytkeytyvät vahvasti mittaviin rahalähetyksiin ulkomailta.

Normaalioloissa viitisen miljoonaa nepalilaista eli lähes viidesosa maan 28 miljoonasta asukkaasta työskentelee ulkomailla. On arvioitu, että lähes puolella kotitalouksista on ollut vähintään yksi perheenjäsen Nepalin ulkopuolella ansaitsemassa rahaa.

Vuosittain ulkomailta on lähetetty Nepaliin yhteensä noin kahdeksan miljardia Yhdysvaltain dollaria. Todellista määrää on vaikea arvioida, sillä osa rahoista kulkee epävirallisia reittejä etenkin Nepalin ja Intian valvomattoman rajan ylitse.

Vastaanotetut miljardit ovat synnyttäneet Nepaliin maatalouden ulkopuolisia työpaikkoja, kun ihmiset ovat käyttäneet ulkomailta saatua rahaa kouluttautumiseen, terveydenhuollon palveluihin, kotien kunnostamiseen tai vaikkapa asunon vaihtamiseen. Hyötyjiä ovat olleet esimerkiksi

SIIRTOTYÖLÄISTEN NEPALIIN LÄHETTÄMÄN RAHAN OSUUS BRUTTOKANSANTUOTTEESTA VUOSINA 1993–2019

Työikäisten maastamuutto on ollut niin suurta, että se on johtanut ajoittaiseen työvoimapulaan Nepalissa.

pankkitoiminta, koulutussektori, ravintolapalvelut ja asunnonvälitysala.

Nepalin kehitysmalli poikkeaa monien muiden kehittyvien maiden mallista, jossa talous ja tuottavuus kasvavat, kun maaseudulta siirrytään kaupunkien palvelusektorille ja teollisuuteen. Nepalissa maaseudun ihmiset lähtevät suoraan ulkomaille, koska kaupungeissa ei ole heille töitä.

Työikäisten maastamuutto on ollut niin suurta, että se on johtanut ajoittaiseen työvoimapulaan. Tämä on puolestaan nostanut palkkoja koko maassa. Kotitaloustukimusten mukaan palkat nousivat vuosittain peräti 4,2 prosenttia vuosina 1996–2011.

Maaailmanpankin laskelmien mukaan ulkomailta saadut rahalahetykset ovat vähentäneet köyhyyttä suoraan noin 27 prosentilla. Sitäkin enemmän köyhyyden alenemista selittävät työvoimapula ja sitä seurannut palkkojen nousu.

Kehitysapuriippuvuus on vähentynyt

Nepal ei olisi kyennyt ottamaan suurta kehitysharppaustaan ainoastaan vastaanottamalla kansalaistensa rahalahetyksiä ulkomailta. Osa ansiosta kuuluu yhteiskunnallisille muutoksille, jotka käynnistyivät sisällissodan jälkeen. Maa on siirtynyt monipuoluedemokratiaan, ja hallintojärjestelmä on uusittu. Vuoden 2015 perustuslaki edistää tasa-arvoa, ja parlamentissa olevien puolueiden kansanedustajista vähintään kolmasosan pitää olla naisia.

Nepal on vastaanottanut ulkomaista apua 1950-luvulta lähtien, ja Suomikin aloitti kahdenvälisen yhteistyön jo 1980-luvun alkupuolella. Kolmen viime vuosikymmenen ajan kehitysavun osuus brutto-kansantulosta on kuitenkin vähentynyt runsaasta kymmenestä prosentista viiteen prosenttiin.

Nyt hallitus haluaa nostaa Nepalin alemman keskitulon maaksi.

Haasteitakin riittää. Nepalin demokratia on vielä hauras, ja politiikka on pahimmillaan repivää ja hallitukset lyhytikäisiä. Kastijärjestelmä on kiellettynäkin voimissaan ja ylläpitää epätasa-arvoisia rakenteita. Yli 40 prosenttia väestöstä on daliteja

ja adivasi-janajateja, jotka joutuvat yhä kamppailemaan oikeuksistaan ja asemastaan yhteiskunnassa. Nepal on myös altis luonnonkatastrofeille.

Keväällä 2015 maata ravisuttivat voimakkaat maanjäristykset, jotka Maaailmanpankin arvion mukaan pudottivat jopa miljoona nepalilaista köyhyysrajan alapuolelle.

Ilmastomuutos puolestaan vaikuttaa monsuunisateisiin, jotka ovat maatalouden ja siten Nepalin talouden edellytys. Poikkeavat sadekaudet ja keskilämpötilan nousu vaikeuttavat maanviljelyä ja heikentävät ruokaturvaa.

Ei paras mahdollinen malli

IOM:n Lorena Lando ei näe vaihtoehtoa ulkomaisiin rahalahetyksiin perustuvalla kehityksen mallille, ainakaan lähitulevaisuudessa.

”Olisi kuitenkin hyvä, jos siirtotyöläisyys olisi vain yksi vaihtoehto muiden joukossa – ei pakko-valinta, kun mitään muuta ei ole.”

Myös Maaailmanpankki pitää siirtotyöläisyyteen pohjaavaa kehitysmallia haavoittuvana, sillä kotitalouksien vastaanottamat varat eivät lisää julkisia investointeja eivätkä monipuolista talouden rakennetta.

Ulkomaisella rahalla luodut palvelualan työpaikatkaan eivät juuri lisää talouden tuottavuutta. Ja kun suuri osa työväestä asuu ulkomailla, hallitukseen ei kohdistu painetta parantaa tilannetta.

Monet kuitenkin uskovat, että nykyistä mallia voidaan parantaa.

Landon mielestä kotiin palaavien siirtotyöläisten maailmalla hankkimia taitoja ja kontakteja voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän. Toisaalta lähtijät hyötyisivät, jos he olisivat nykyistä koulutetumpia ja saisivat siten paremmin palkattua työtä.

IOM edistää vahvasti nuorten ammattikoulutusta, joka myös monipuolistaisi Nepalin taloutta.

Nepalin hallituskin on alkanut parantaa siirtotyöläisten asemaa. Se on muun muassa solminut kahdenvälisiä sopimuksia siirtotyöläisiä vastaanottavien maiden kanssa, jotta ihmisoikeusrikkomukset niissä saataisiin kuriin.

”Hallitus ei ole ehkä historian saatossa kiinnittänyt tarpeeksi huomiota ulkomailta lähetetyn rahan merkitykseen. Nyt näin kuitenkin tapahtuu”, Lando sanoo. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

HEIKKI KASTEMAA

Tieto kuuluu kaikille

”KETKÄ OLIVAT Ranskan kuninkaita?”

”Löytyykö kääpiöplaneetta Plutosta tietoja?”

”Mikä oli **Michael Jacksonin** syntymävuosi?”

Näihin kysymyksiin yläkoululaiset etsivät vastauksia Wikipediasta Beninin Grand-Popossa Länsi-Afrikassa.

Olin juuri kertonut heille, että Wikipedia on kaikille avoin ja ilmainen verkkotietosanakirja, jota julkaistaan noin kolmella sadalla eri kielellä. Vastaukset löytyivätkin verkkoon kytkemäni kannettavan tietokoneen välityksellä ja vieläpä oppilaiden koulukielellä ranskaksi.

Benin on afrikkalaisittain varsin kehittynyt maa, mutta sielläkin yli puolet väestöstä on lukutaidotonta. Kouluissa opetusvälineitä on vähänlaisesti, ja opettajat turvautuvat enimmäkseen liituun ja leukaan. Kirjastoja on niukasti, samoin kirjoja ja lehtiä.

Tilanne on sietämätön. Se hidastaa kehitystä ja haittaa ihmisten hyvinvointia ei vain Beninissä vaan kaikkialla Afrikassa.

KEHITYS TARVITSEE tietoa, ja siinä Wikipedia voi auttaa. Wikipedian ja sitä ylläpitävän wikimedialiikkeen tavoite on luoda ja jakaa tietoa mahdollisimman vapaasti ja laajasti. Hyödyllisellä yleissivistävällä tiedolla voi parantaa omaa ja yhteisönsä elämänlaatua.

Verkkotietosanakirjaa muokkaamalla taas voi kehittää itseään ja välittää tietoa muille.

Wikipedia ylläpitää luku- ja kirjoitustaitoa sekä kehittää eri kieliä. Ranskan lisäksi Beninissä puhutaan yli viittäkymmentä kansallista kieltä, joista Wikipediaa julkaistaan fonin ja joruban kielillä.

Wikipedian lukeminen ja lyhyiden tekstien kirjoittaminen onnistuu älypuhelimellakin, joka on nykyisin Afrikasakin tärkein viestintäväline. Pitkien artikkeleiden laatiminen sekä niihin linkkien ja viitteiden lisääminen tosin vaatii puhelimen käyttäjältä lähes taikurin sormia.

Wikipediaa voi rakentaa myös valokuvaamalla. Esimerkiksi Wiki Loves Africa -valokuvakilpailuissa esitellään eri maiden merkittäviä ihmisiä, paikkoja ja maisemia. AfroCine Project taas kokoaa tietoa afrikkalaisen elokuvan ja muun kulttuurituotannon sisällöistä.

WIKIPEDIA TOIMII kaikkialla samoilla periaatteilla, mutta sen käytön ja luomisen edellytykset ovat hyvinkin erilaisia eri puolilla maailmaa.

JASON KRÜGER

Afrikassa mobiiliverkon peittoalue on kattava, mutta verkkokäytön hinta vaihtelee huomattavasti eri maissa.

Esimerkiksi ghanalainen maksaa mobiililaitteellaan yhden gigatavun tiedonsiirrosta noin 80 senttiä, kun taas beniniläiselle verkkokäyttäjälle vastaava hinta on yli 22 euroa. Beninin naapurimaassa Togossa keskihinta on 3,70 euroa ja Nigeriassa runsas euro. Samasta datamäärästä suomalainen maksaa keskimäärin 1,80 euroa.

Mobiilidatan hinnan vaihtelut Länsi-Afrikassa selittyvät maiden erilaisella verkkoinfrastruktuurilla ja kilpailutilanteella. Beninissä mobiilimarkkinat ovat osoittautuneet ennakoitua pienemmiksi, ja siksi osa teleoperaattoreista on luopunut toiminnastaan.

Esteitäkin huolimatta avoimeen tietoon perustuvan tietosanakirjan mahdollisuudet ovat etenkin kouluopetuksessa valtavat. Se edellyttää kuitenkin lukutaitoisuuden ja verkkoyhteyksien lisäämistä.

Kirjoittaja on toimittaja ja tietokirjailija.

AFRIKKA TARVITSEE TEHOKKAAMPAA ILMASTOTYÖTÄ

Kehitysyhteistyön määrärahoja tulisi ohjata ilmastokriisin torjumiseen. Työssä kannattaisi hyödyntää kalliin läntisen tekniikan sijaan edullisempia ratkaisuja, kirjoittaa **Risto Isomäki**.

Vielä 1950-luvulla rikkaiden teollisuusmaiden asukkaat elivät keskimäärin kaksi kertaa pidempään kuin kehitysmaissa asuvat ihmiset. Sittenmin maailma on muuttunut kovin toisenlaiseksi. Yhä useammissa Aasian ja Latinalaisen Amerikan maissa elinajanodote on merkittävästi pidempi kuin Yhdysvalloissa. Kiinalaiset ja kohta myös intialaiset ja bangladeshilaiset elävät lähes yhtä pitkään kuin amerikkalaiset.

Ilmaston epävakautuminen uhkaa kuitenkin viedä pohjan pois kaikelta siltä, mitä olemme viime vuosikymmeninä saavuttaneet. Mitä enemmän olemme oppineet ilmaston lämpenemisen todennäköisistä seurauksista, sitä vaarallisemmalta tilanne on alkanut näyttää.

Vuonna 2020 Pakistanin Jacobabadissa ja Arabi-emiraattikuntien Ras al Khaimahissa saavutettiin niin sanottu TW35 eli 35 celsiusasteen märkälämpötila ensimmäisen kerran lämpötilamittausten historiassa. Se tappaa kuudessa tunnissa kaikki ihmiset, jotka eivät pääse suojaan ilmastoituihin rakennuksiin – vanhojen ja sairaiden lisäksi nuoret ja terveet.

Tappavan vaarallinen kuumuuden ja kosteuden yhdistelmä kesti kummassakin paikassa alle kaksi tuntia, joten suurta vahinkoa ei ehtinyt syntyä. Sen symbolinen merkitys oli kuitenkin suuri: se osoitti, miten iso osa maapalloa voi jo suhteellisen pian muuttua ihmiselle asuinkelvottomaksi, elleimme nopeasti ryhdy ilmastomuutosta hidastaviin korjausliikkeisiin.

Ilmaston lämpeneminen johtaa myös merenpinnan nousuun, riisi- ja kassavasatojen menetyksiin, tarttuvien tautien paluuseen sekä aiempaa voimakkaampiin trooppisiin hirmumyrskyihin.

Hirmumyrskyt ovat jo nyt globaalin etelän maille luultua suurempi ongelma.

Chicagon ja Kalifornian yliopistot ovat tutkineet tarkasti 7 000 hirmumyrskyä, ja analyysin mukaan myrskyjen aiheuttama pitkäaikainen taloudellinen

vahinko on ollut 17 kertaa aiempia arvioita suurempi. Voimakkaiden hirmumyrskyjen runtelomilla seuduilla kansantuote on vielä 20 vuoden jälkeenkin ollut keskimäärin seitsemän prosenttia alhaisempi kuin ennen myrskyä.

Kallista ja sirpaleista

Kun kaikki ilmaston epävakautumisen seuraukset lasketaan yhteen, olisi perusteltua käyttää suuri osa kaikista kansainvälisen kehitysyhteistyön määrärahoista juuri ilmastokriisin torjumiseen. Ehkä mikään muu ei ole nyt maailman köyhimpien väestönosien kannalta yhtä tärkeää.

Toistaiseksi valtioiden välisen kehitysyhteistyön, kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen anti ilmastokriisin torjunnassa on ollut vaatimaton ja tehoton.

Kehitysyhteistyön pahimpia ongelmia ovat aina olleet kehityspennistelijien sirpaloituminen ja taipumus edistää liian kalliita ratkaisuja. Jos kustannustaso on liian korkea ja käytetty tekniikka liian hienoa ja kallista, ratkaisut eivät ole toistettavissa kokonaisten maiden mittakaavassa. Ne jäävät pieniksi vaurauden saarekkeiksi keskelle köyhyyden merta.

Nämä tutut vanhat ongelmat uhkaavat korostua ilmastomuutosta torjuvassa kehitysyhteistyössä. Esimerkiksi tulevana vuosikymmeninä aurinkosähkön määrää pitäisi lisätä ainakin 20 000 gigawatilla. Tässä tilanteessa ei ole järkevää käyttää kehitysyhteistyövaroja aurinkovoimalahankkeisiin, jotka maksavat jokaista wattia kohden 0,5–1 euroa. Vaikka tähän käytettäisiin kaikki kehitysyhteistyövarat, vaikutukset jäisivät merkityksettömiksi.

Laadukkaat kehityshankkeet harvassa

Kehitysyhteistyön mahdollisuuksia ilmastomuutoksen torjunnassa vähentää se, että Suomi ja muut Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat päättäneet keskittää apunsa Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan.

Intialaista tekniikkaa olisi mahdollista valmistaa suurina sarjoina niin edullisesti, että monet kehitystavoitteet voitaisiin saavuttaa ratkaisevasti aiempaa halvemmin.

Se on monella tapaa toki perusteltua, sillä alueen elinajanodote on jäänyt yhä pahemmin jälkeen muista maanosista. Myöskään väestönkasvu ei ole pysähtymässä, toisin kuin muualla maailmassa. Ennusteiden mukaan Saharan eteläpuoliossa Afrikassa voi pian asua jopa kuusi miljardia ihmistä. Kansantuote kasvaa mantereella aiempaa nopeammin, mutta kyse on pitkälti kaivos-, öljy- ja maakaasutuloista, jotka näyttävät hyödyttävän pääsääntöisesti maiden korruptoituneita valtaeliittejä. Väestönkasvu ei hidastu, elleivät tavalliset ihmiset vaurastu.

Afrikan ilmastopäästöt ovat kuitenkin edelleen melko pienet. Puiden istuttamista ja laidunmaiden hoitoa lukuun ottamatta Saharan eteläpuolisesta Afrikasta on ollut vaikea löytää laadukkaita ja ilmastomuutosta tehokkaasti torjuvia kehityshankkeita.

Muissa globaalien etelän maissa, joista suurin osa maailman kasvihuonepäästöistä tulee, olisi ratkaisevasti helpompaa saada aikaan tuloksia pienellä rahalla. Toisaalta esimerkiksi Intia ei ole enää pitkään aikaan halunnut vastaanottaa hallitustenvälistä kehitysapua.

Teollisuutta uudistettava

Haasteita lisää se, että kehitysyhteistyössä on jälleen vallalla aito ja hyvä pyrkimys edistää afrikalaista tekniikkaa. Tässä vaiheessa se on kuitenkin vaikeaa.

Afrikkaa alettiin teollistaa 1960- ja 1970-luvuilla, mutta 1990-luvun uusliberalistinen suuntaus pyyhki pois lähes kaiken sen, mitä 30 vuodessa oli saavutettu.

Kehitysavusta riippuvaiset Afrikan maat kuuntelevat länsimaiden taloustieteilijöitä, samalla kun Aasia ja Latinalainen Amerikka harjoittivat menestyksestä teollistamispolitiikkaa sekä tukivat ja

tarvittaessa suojelivat kasvavia teollisuudenalojaan. Ajateltiin, että Afrikan teollisuus kehittyi parhaiten, kun kauppaa avataan ja kilpaillaan tasavertaisesti samoilla markkinoilla vauraiden teollisuusmaiden kanssa.

Seurauksien ei olisi pitänyt yllättää ketään. Nykyäänkin on tietysti tärkeää yrittää suosia Afrikan maiden omaa teollisuustuotantoa. Liian yksinkertainen tekniikka ei kuitenkaan edistä ihmiskunnalle tärkeitä tavoitteita, kuten ilmastomuutoksen tai antibioottiresistenssin torjuntaa. Esimerkiksi suurin osa Afrikan maissa myydyistä tai jaettavista parannetuista keittoliesistä on käytännössä edelleen samanlaisia puuhiilikeittämiä kuin 1980-luvulla. Niiden hiukkas- ja nokipäästöt eivät ole olennaisesti vähentyneet, ja ne kuluttavat yhä metsiä.

Toisaalta uusin länsimäinen tekniikka on yleensä liian kallista ja niin vaativaa, että sen tuotantoa on vaikea siirtää Afrikkaan. Se vaatisi monimutkaisen tuotannollisen infrastruktuurin siirtoa täysin toisenlaisiin olosuhteisiin. On hyvä muistaa, että monia tuotteita on vaikea valmistaa edes Espanjan tai Britannian kaltaisissa maissa.

Tekniikan siirto kannattaa

Voiko näitä valintatilanteita ratkaista jollain tavalla? Vai onko vain hyväksyttävä, että kehitysyhteistyö on sarja symbolisia eleitä, joilla ei enää voi olla todellista merkitystä?

Eurooppalais-afrikkalais-aasialaisten yhteisyritysten perustaminen voisi olla kokeilemisen arvoinen strategia. Esimerkiksi Intia on tuottanut köyhien väestönosien tarpeisiin suunniteltua tekniikkaa, joka on korkeatasoista mutta eurooppalaisittain jopa käsittämättömän halpaa.

Esimerkkiluettelo on pitkä: 800 euron hintainen aurinkokäyttöinen vedenpuhdistin, joka palvelee

kokonaista koulua. Keittoliesi, joka polttaa puuta sata kertaa aiempaa pienemmin hiukkaspäästöin. Muutaman euron maksava induktiolevy ja saman hintainen painekattila. Mikrokattoikkuna, joka on varustettu pienillä aurinkopaneeleilla, akuilla ja led-valoilla – mutta maksaa vain kymmenen euroa. Halpa mutta erittäin tehokas aurinkokäyttöinen hedelmien, vihannesten ja sienien kuivuri.

Intialaista tekniikkaa olisi mahdollista valmistaa suurina sarjoina niin edullisesti, että monet kehitystavoitteet voitaisiin saavuttaa ratkaisevasti aiempaa halvemmin. Jo nyt tarjolla olevilla resursseilla voisi nostaa koko Saharan eteläpuolisen Afrikan väestö syvästä köyhyydestä, kun lasketaan yhteen valtioiden ja ihmisten omat varat sekä kehitysapu. Tuotannon siirto eri puolille Afrikkaa onnistuisi perustamalla eurooppalais-afrikkalais-aasialaisia yhteistyöyrityksiä, mikä edistäisi myös Afrikan teollistumista.

Puhdasta ilmaa ja terveyttä

Erityistä huomiota on kiinnitettävä puhtaan keittoenergian turvaamiseen köyhille väestönosille. Asian laiminlyöminen vuosikymmenien ajan on ollut ehkä pahin kehitysyhteistyön skandaali.

Ainakin sata miljoonaa ihmistä on kuollut turhaan.

Maksamme itsekkin laiminlyönnistä raskaan hinnan. Köyhien perheiden käyttämien 400 miljoonan perinteisen keittolieden päästöt aiheuttavat joka vuosi noin viiden miljoonan ihmisen ennenaikaisen kuoleman. Suurin osa heistä on köyhiä ihmisiä, jotka menehtyvät keittiöiden sisällä vapautuviin päästöihin. Ulkoilmaan päätyvä savu puolestaan heikentää myös varakkaampien ihmisten hengitys ilman laatua. Ilmansaasteet lisäävät, pidentävät ja pahentavat hengitystieinfektioita.

Tämä taas lisää antibioottien tarvetta. Noin kolmella neljäsosalla ihmisten syömistä antibio-

teista hoidetaan hengityselinten infektioita, joista suurin osa olisi voitu välttää ilmanlaatua parantamalla. Yritämme paikata antibiooteilla ongelmia, jotka meidän olisi pitänyt ratkaista ilmansaasteita vähentämällä.

Antibioottiresistenssistä eli antibiooteille vastustuskykyisistä bakteereista on muodostumassa ihmiskunnan pahin terveysongelma. Se saattaa tehdä muiden muassa nykyaikaisista syöpähoidoista mahdottomia. Maailman terveysjärjestön WHO:n mukaan pahimmassa tapauksessa suuri osa maailman lapsista kuolee taas bakteerien aiheuttamiin sairauksiin.

Perinteiset keittoliedet tuottavat myös kasvi-huonekaasuja sekä suuren osan kaikista ihmisen nokipäästöistä. Noki sulattaa vuoristojäätiköitä, ja se on toiseksi tärkein ilmastoa lämmittävä tekijä hiilidioksidin jälkeen.

Biologiset sekä ilmastomuutokseen liittyvät realiteetit muistuttavat meitä siitä, että maapallo ja ihmiskunta ovat yhtä – nykyään enemmän kuin koskaan aiemmin. Tehokkaammalla kehitysyhteistyöllä on mahdollisuus parantaa merkittävästi yhteisiä elinolojamme. •

Kirjoittaja on tieto- ja kaunokirjailija, jolla on lähes neljänkymmenen vuoden kokemus ympäristö- ja terveysalan kehitysyhteistyöhankkeista.

IFEANYI NSOFOR & SHUBHA NAGESH

Köyhät perheet tarvitsevat mielenterveystukea

Koronaviruspandemia on sulkenut kaupunkeja ja jättänyt vanhemmat yksin huolehtimaan omasta ja lastensa hyvinvoinnista. Monilla henkinen kestävyys on koetuksella, ja he kaipaavat apua.

Kaupunkien koronasulut ovat kuormittaneet erityisesti vanhempia, jotka ovat joutuneet tasapainoilemaan työn, oman elämän sekä lastensa ja omien vanhempiensa hoidon välillä. Heidän on täytynyt huolehtia lastensa kotikoulusta tai virtuaaliopetuksesta sekä hallita koronavirustartuntoja kotipiirissään, kun yhteiskunnan tukipalvelut ovat poistuneet.

Siksi yhdysvaltalaisen C. S. Mottin lastensairaalan valtakunnallisen lasten terveyskyselyn tulokset viime vuodelta eivät yllätä. Kyselyssä vanhempia pyydettiin arvioimaan asioita, jotka huo-

lettivat heitä alle 18-vuotiaiden lastensa terveydessä.

Tärkeimmät huolenaiheet olivat suuruusjärjestyksessä: sosiaalisen median ja ylipäättään älypuhelimien liiallinen käyttö (72%), kiusaaminen ja verkko-kiusaaminen (62%), verkon turvallisuus (62%), epäterveellinen ruoka (59%), masennus ja itsemurhat (54%), liikunnan puute (54%), stressi ja ahdistus (54%), tupakointi ja sähkötupakointi (52%), alkoholin tai huumeiden käyttö (50%) ja koronavirus (48%).

Kyselyn tulokset osoittavat, että eniten vanhempia huolettua lastensa elämäntavan muutokset ja pandemian

vaikutus mielenterveyteen.

GLOBAALISTA ETELÄSTÄ on vähän vastaavia tutkimuksia. Kiinalaisen tutkimuksen mukaan vanhempien yksilönä ja ryhmänä kokema stressi välittyi tapaan, jolla koronakaranteeni vaikutti lasten tunteisiin ja käyttäytymiseen. Ryhmästressin vaikutus oli suurempi kuin yksilöllisen stressin.

Kehnoimmin karanteenia sietäneet vanhemmat olivat myös stressaantuneimpia. Tämä puolestaan lisäsi lasten ongelmia.

Singaporelainen tutkimus selvitti työn ja perheen tasapainoa, perheiden

saamaa sosiaalista tukea sekä niiden yhteyksiä vanhempien kokemaan stressiin. Tutkimus paljasti, että yhteiskunnan sulkeminen voi rapauttaa vanhemmuutta ja parisuhteen sopuisuutta. Haitta oli erityisen suuri vanhemmilla, joilla työn ja perheen välinen tasapaino oli heikko ja sosiaalinen tuki vähäistä.

Mielenterveyden indikaattorien sekä lasten ja vanhempien välisten konfliktien ja läheisyyden välillä on selviä yhteyksiä. Lapsistaan huolestuneet vanhemmat reagoivat hanakasti vihjeisiin, jotka kielivät näiden ahdingosta. He kannustavat lapsia ilmaisemaan mielipiteensä, tarjoavat tukea ja hyväksyvät näiden ratkaisut.

Aiempien tutkimusten perusteella pandemiassa ja vastaavissa tilanteissa parhaiten selviävät perheet, jotka pitävät vaikeina aikoina yhtä.

Kun Intiassa yhteiskunta suljettiin ilman ennakkovaroitusta, monet ydinperheet muuttivat taloudellisista syistä suurkaupungeista pikkukaupunkeihin. Työttömyys, vaikeudet järjestää lapsille verkko-opetusta sekä terveyspalveluiden ja joukkoliikenteen pysäyttäminen saivat heidät palaamaan laajennetun perheen tarjoamaan tukiverkostoon.

Nigeriassa yhteiskunnan sulkeminen on vaikuttanut eniten pienituloisiin, epävirallisella sektorilla työskenteleviin ihmisiin ja siten myös heidän kykyynsä

toimia vanhempana. Useimmilla heistä ei ole pankkitiliä eikä säästöjä. Kaikkiaan 65 prosenttia Nigerian taloudesta toimii epävirallisella sektorilla.

PANDEMIOIDEN VAIKUTUSTA lasten ja heidän perheidensä mielenterveyteen tulee tarkastella omana ilmiönään. Haittoja voidaan vähentää esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

Sulkutilanteissa perheiden on saatava nykyistä parempaa psykososiaalista tukea. Nyt kun maailmaa pyyhkii pandemian toinen aalto, perheet kamppailevat yhä C. S. Mottin lastensairaalan kyselyssä havaittujen ongelmien kanssa.

Hallitusten, kansalaisjärjestöjen ja kansanterveysviranomaisten tulee lähettää sosiaalityöntekijöitä perheisiin auttamaan niitä kestämaan sulkujen mielenterveysvaikutukset. Emotionaalista ja mielenterveystukea on tarjottava erityisesti köyhissä yhteisöissä asuville perheille, joilla ei ole verkko-yhteyttä.

Esimerkiksi Keralan osavaltiossa Intiassa on alkanut mielenterveyshanke (The Mental Health Action Trust), joka tarjoaa paikallisyhteisöille mielen-terveyspalveluita. Toimintaa pyörittää yli tuhat vapaaehtoista.

Teknologian avulla vanhemmille ja lapsille voidaan tarjota etätukea. Kun perheet saavat tietoa yhteiskunnan sulkemisen vaikutuksista, ne voivat paremmin varautua tuleviin hankaluuksiin.

Esimerkiksi Nigerian suurin mielen-terveystukea tarjoava järjestö Mental Aware Nigeria Initiative hyödyntää sosiaalista mediaa. Project covid-19 -järjestö puolestaan tarjoaa mielenterveysarvioita ja yhteyksiä terapeutteihin. Lisäksi se järjestää kerran kuukaudessa virtuaalisen keskustelukahvilan, jossa yhdessä kehitetään selviytymistaitoja ja harjoitellaan eristyspäiväkirjan kirjoittamista.

Työterveyshuollon tulisi tarjota mielenterveyspalveluita, myös perheille.

Globaalissa etelässä on vain harvoja vastaavia järjestöjä. Valtioiden, kansainvälisten avunantajien ja yksityisen sektorin tulisiakin tukea niiden toimintaa, jotta ne voisivat kehittää ja laajentaa palveluitaan.

KORONAVIRUSPANDEMIAN JÄLKEEN työpaikoilla ei jatketa enää vanhaan malliin. Tasapainoilu työn ja kodin välillä on merkittävä stressitekijä. Siksi työnantajien tulee tukea nykyistä enemmän työntekijöitään ja vähentää näiden kokemaa rasitusta.

Yritysten tulisi suosia joustavia työaikoja, virkistystoimintaa sekä kannustaa perheitä yhteiseen vapaa-ajanviettoon. Työterveyshuollon tulisi tarjota mielenterveyspalveluita, myös perheille. Se olisi loistava keino tukea vanhempia ja heidän kauttaan lapsia.

Koronapandemia opettaa, että valtioiden on varauduttava epidemioihin. Toimien on oltava perhekeskeisiä, jotta vanhemmilla ja huoltajilla on varmasti keinot tarjota lapsilleen parasta mahdollista vanhemmuutta. (IPS) •

Ifeanyi Nsofor on Nigeria Health Watchin ohjelmajohtaja. Shubha Nagesh työskentelee Latika Roy -säätiössä Intian Dehradunissa. Nsofor ja Nagesh toimivat myös vanhempina tutkijoina George Washington -yliopistossa Yhdysvalloissa.

Englannin kielestä suomentanut Matti Ripatti. Lisää Puheenvuoroja Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.

SALIILTA VOIMAA ARKEEN

Naiset harjoittelevat säännöllisesti nyrkkeilykerho Rhinon salilla Katangan slummissa Ugandan pääkaupungissa Kampalassa. Treeni opettaa kurinalaisuutta ja itsepuolustustaitoja, jotka auttavat selviytymään vaativassa arjessa. Osa naisista on myös menestynyt kansainvälisissä arvokisoissa.

17-vuotias Scovia Nakayibale (oik.) harjoittelee valmentajansa Innocent Kapalatan kanssa. Nyrkkeilykerho Rhino perustettiin vuonna 2006, ja heti seuraavana vuonna myös naiset pääsivät harjoittelemaan kerhon salille.

Hellen Baleke aloitti nyrkkeilyn vuonna 2007, koska halusi oppia itsepuolustusta. Tänäpä 31-vuotias Baleke on yksi menestyneimmistä ugandalaisista naisnyrkkeilijöistä. Hän on voittanut lukuisia mitaleita kansainvälisissä kisoissa, viimeksi keskisarjassa pronssia Afrikan kisoissa vuonna 2019. Baleke asuu yhä Katangassa kaksiossa äitinsä ja tämän hoidossa olevien orpolasten kanssa. Elantonsa hän hankkii myymällä kadulla kangaskasseja, joita ommellaan hänen perustamassaan yksinhuoltajaäitien ryhmässä.

Verryttelyä ennen
nyrkkeilyharjoituksia.

Noin 20 000 asukkaan Katanga on yksi suurimmista slummeista Ugandan pääkaupungissa Kampalassa. Monet nyrkkeilykerho Rhinon naiset ovat asuneet alueella koko ikänsä. Heidän vanhempansa tai isovanhempansa ovat aikoinaan muuttaneet maalta kaupunkiin työn perässä.

24-vuotias Lydia Nantale (kesk.) lämmittelee valmentajansa Innocent Kapalatan (oik.) kanssa ennen varsinaista päivän treeniä. Nantale on nyrkkeillyt kymmenen vuotta ja menestynyt kansainvälisissä arvokisoissa. Hänellä on oma nyrkkeily sali, jossa hän valmentaa naisia ja lapsia.

Moreen Ajambo (3. vas.) katseli lapsena televisiosta toimintaelokuvia ja ihmetteli, miksi vain miehet ovat vahvoja ja kykenevät puolustamaan itseään. Tänä 34-vuotias Ajambo on nyrkkeilijä ja seitsemän lapsen äiti. Hän näyttää 14-vuotiaalle tyttärelleen Olivialle, miten ranne sidotaan otteluiden ajaksi. "Olen niin ylpeä äidistäni! Toivon, että olen joku päivä yhtä hyvä kuin hän", Olivia sanoo.

Scovia Nakayibale (vas.), Emily Nahurira, Hellen Baleke, Moreen Ajambo, Lydia Nantale ja Joy Namabiro harjoittelevat säännöllisesti nyrkkeilykerho Rhinon salilla.

Sofi Lundin on Ugandassa asuva vapaa toimittaja ja valokuvaaja. Englannin kielestä toimittanut Tiina Kirkas.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

TEHTÄVÄ AFGANISTANISSA

Rauha ei synny sotimalla. Siviilit pystyvät monessa paljon parempaan, sanoo Pia Stjernvall.

Pölyinen ja harmaa. Vuoria tuolla, tasankoa täällä. Pia Stjernvallin ensivaikutelma Afganistanista ei ollut sykkädyttävä. Vuosi oli 2010. Vain hieman ennen kuin Stjernvall laskeutui pääkaupungin Kabulin lentokentälle, kapinallisliike taleban oli teloittanut kymmenen ulkomaalaista kehitysyhteistyöntekijää.

Vakoojia ja käännätyttäjiä, syytti taleban. Todellisuudessa silmälääkäreitä ja sairaanhoitajia.

”Kuvani Afganistanista oli aika kielteinen. Siellä vain tappavat toinen toisiaan”, Stjernvall muistelee.

”Myönnän, että kyllä minua silloin pelotti.”

Naiset neuvottelupöytiin

Elämä Suomen Afganistanin-edustuston päällikön sijaisena osoittautui kuitenkin arkiseksi. Kaupoissa saattoi käydä, kahviloissa istuskella. Viikonloppuisin Pia Stjernvall grillasi pihallaan ja kutsui ystäviä kylään.

Myös tavalliset afganistanilaiset tulivat hiljalleen tutuiksi ja osoittautuivat mukaviksi. Tutustuminen vaati kuitenkin satoja lasillisia teetä, istumista ja avointa mieltä.

”Jaksan kuunnella ihmisiä. Se auttaa ymmärtämään, mikä mistäkin johtuu.”

Jo ensimmäisellä pestillään Afganistanissa Stjernvall ihmetteli ääneen, miksi taisteluiden repimässä maassa ei ollut 1325-strategiaa. Vuonna 2010 YK:n turvallisuusneuvosto oli laatinut päätöslauselman, jonka mukaan naiset eivät ole vain sodan uhreja vaan heidän tuli osallistua aktiivisesti rauhan rakentamiseen.

Kabulin neuvottelupöydissä naisia ei näkynyt. Stjernvall ryhtyi lähestytön väen kanssa edistämään asiaa. Kului kuitenkin vuosia ennen kuin miespäättäjät ymmärsivät naisten erityisen roolin.

Nyt kun taleban ja Afganistanin hallitus neuvottelevat rauhasta Qatarin Dohassa, Stjernvallin kädenjälki näkyy: hallituksen 21-henki- sessä delegaatiossa on neljä naista. Talebanilla ei yhtäkään.

Paluu järkytti

Vuonna 2015 Pia Stjernvallin vaikutusmahdollisuudet lisääntyivät, kun hänet nimitettiin Euroopan unionin 500-henkisen poliisioperaation EUPOLin johtajaksi Kabuliin.

Paluu tuttuun kaupunkiin oli järkytys. Enää ei ollut puhettakaan kahviloissa rupattelusta tai leppoisasta grillaamisesta sunnuntaisin.

Nyt arkea elettiin viisi metriä korkean muurin takana. Kaupungilla saattoi kulkea vain panssaroidulla autolla turvamiesten ympäröimänä.

Vain muutama viikko ennen Stjernvallin paluuta Kabuliin talebanin itsemurhaisku EUPOLin kulmilla tappoi yhden afgaanisiviilin ja haavoitti 16:tta. Johtaja olisi aina mahdollinen kohde. Sen uhan kanssa oli vain opittava elämään.

”En onneksi osaa helposti pelätä”, Stjernvall sanoo.

Puhumalla paras

Vuodesta 2007 EU oli rakentanut Afganistanille siviilipoliisia, joka ei vain tukisi armeijaa sodanäkäynnissä vaan tekisi sitä, mitä poliisi maailmalla yleensä tekee: selvittää rikoksia, partioi kadulla ja pitää yhteyttä tavallisiin ihmisiin.

Myös rikolliset oli saatava oikeuden eteen ja

vieläpä niin, että heidän ihmisoikeuksiaan kunnioitetaan. Tämä oli Afganistanissa outo ajatus.

”Yhteistyö syyttäjälaitoksen kanssa oli olen-naista”, Pia Stjernvall kertoo.

Erityisen tärkeää oli kouluttaa naispoliiseja, joita tarvittiin selvittämään perheväkivaltaa ja haastattelemaan naisuhreja.

Yksi Stjernvallin parhaista kokemuksista olikin, kun 30 naispoliisia oppi, miten konflikteja ratkotaan ja rauhaa rakennetaan ihan vain puhumalla.

”Naiset kertoivat, että kurssin käytyään he kykenivät selvittämään asioita niin rikollisten kuin mieskollegoidensakin kanssa aivan uudella tavalla. Moni myös kertoi, että uudet taidot olivat parantaneet heidän perhe-elämäänsä.”

Kurssi oli vähällä jäädä järjestämättä, sillä siihen ei millään ollut löytyä EU:lta rahaa.

”Lopulta ilmoitin, että rahoitan kurssin itse”, Stjernvall kertoo.

Rahat järjestyivät.

Kirjastosta eväät elämään

Reppu lensi eteiseen, nopea välipala ja takaisin ulos leikkimään, hiihtämään, luistelemaan. Sellaisia ovat Pia Stjernvallin päällimmäiset lapsuudenmuistot Taipalsaarelta Saimaan rannalta.

”Ei niin sanotuista vapauttajista ole hyötyä, jollei kyliä voida kestävästi rauhoittaa. Afganistanissa sota voitetaan kylä kylältä.”

Isä oli mielisairaanhoidaja, ja perhe asui Taipalsaaren suuren punatiilisen mielisairaalan kupeessa. ”Se oli turvallinen kasvuympäristö. Siinä elivät mielisairaalan potilaat ja hoitohenkilökunta lapsineen rinnakkain. Ehkä opin jo silloin ymmärtämään erilaisuutta.”

Stjernvall oppi lukemaan viisivuotiaana. Kiltti kirjastonhoitaja auttoi löytämään kirjoja, ja pian hän löysi itsekin esimerkiksi ranskalaisen **Anne Golonin** Angelika-kirjat. Niissä oli seikkailuja, romantiikkaa, vähän seksiäkin – ja diplomaatteja.

”Niin minä siellä Taipalsaarella ilmoitin, että minusta tulee diplomaatti.”

Kirjastosta Pia Stjernvall löysi myös 1200-luvun alussa eläneen persialaistrunoilijan **Rumin**.

”Ehkä juuri Rumin ansiosta kiinnostuin Afganistanista.”

Nyt pitkän työpäivän jälkeen Stjernvall lähtee juoksulenkille, joogaa tai lukee.

”Tykkään myös katsoa hömppärömanttisia komedioita televisioista. Se on hyvä keino laittaa aivot narikkaan.”

Pitkäjänteinen työ kantaa

Pia Stjernvallin kokemukset konfliktialueilta ovat saaneet hänet uskomaan siviilien kykyyn ratkaista kriisejä.

”Armeijat ovat hyviä laatimaan strategioita ja toteuttamaan niitä, mutta kehitystä ei luoda väkivallalla.”

Hänen mielestään armeija voi rakentaa armeijan mutta ei poliisia. Ainakaan sen ei tule tehdä kehitysyhteistyötä.

Afganistanissa kuitenkin Pohjois-Atlantin puolustusliiton Naton joukot halusivat voittaa paikallisten sydämet puolelleen ja rakensivat siksi kouluja ja teitä. Samalla ne kuitenkin jahtasivat talebanin taistelijoita. Tässä jahdissa kuoli tois-tuvasti kylien asukkaita, jotka alkoivat kysellä, kummat ovat pahempia: oman kylän talebanit vai ulkopuolelta tulittavat sotilaat.

”Ei niin sanotuista vapauttajista ole hyötyä, jollei kyliä voida kestävästi rauhoittaa. Afganista-nissa sota voitetaan kylä kylältä”, Stjernvall sanoo.

Hän korostaa, että hyvin suunnitellulla ja pitkä-jänteisellä siviilikriisinhallinnalla saavutetaan parempia tuloksia.

Kabulissa Stjernvallin tehtävä oli kuitenkin sulkea EUPOLin toimisto sen sijaan, että sen toimintaa olisi kehitetty.

”EUPOLin alasajo oli virhe. Pitää pysähtyä miettimään, mihin tähdätään ja sitten toimia sen mukaan pitkäjänteisesti.”

Yhteistyö petti

Kriisimaiden todellisuudessa ilonaiheet ovat vähissä. Haastattelupäivän alla terroristit teloittivat aamuruuhkassa kaksi Afganistanin korkeimman oikeuden naistuomaria. Heitä ei ollut montaa alun perinkään.

”On masentavaa katsoa Afganistanin nykyistä tilannetta”, Pia Stjernvall sanoo.

Taleban istuu rauhanneuvottelupöydässä vahvempana kuin kertaakaan sitten 2000-luvun alun. Nato vetää joukkojaan maasta.

”On hyvä, että neuvotellaan. Silti pelkään, että erityisesti afgaaninaisten asemalle neuvottelutulos voi olla tuhoisa. 20 vuoden saavutukset ovat uhattuina.”

Stjernvallin mielestä länsimailta puuttui alusta lähtien yhteinen visio. Avustajamaat ja järjestöt touhusivat omiaan – ja pahimmillaan kilpailivat keskenään.

”Kaikki sanovat, että pitäisi koordinoida, mutta ei kukaan halua tulla koordinoituksi.”

Rahaa sen sijaan jaettiin avokätisesti, ilman valvontaa. Se synnytti valtaisan korruption.

Stjernvall tunnistaa samoja piirteitä nykyisessä asemapaikassaan Kosovossa, vaikka siellä sota päättyi yli 20 vuotta sitten. Myös Kosovossa kansainvälistä avustusrahaa jaettiin surutta, ja oman edun tavoittelusta tuli kansantauti.

”Voittaja on se, joka onnistuu huijaamaan valtiolta eniten rahaa.”

Mutta onneksi Stjernvallilla on Rumi ja hänen mietteensä. Ne antavat iloa ja lohtua:

Se on sade, joka kasvattaa kukat. Ei ukkonen. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja tietokirjailija.

Pia Stjernvall, 52

Koulutus Yhteiskuntatieteiden maisteri Lapin yliopistosta vuonna 2001

Työ Suomen Kosovon-edustuston päällikkö vuodesta 2018. Aiemmin toiminut muiden muassa Euroopan unionin poliisioperaation EUPOLin johtajana Afganistanissa ja siviilikriisinhallinnan suurlähettiläänä ulkoministeriössä

Perhe Aikuinen poika

Harrastukset Juokseminen, lukeminen, jooga

Vessahädässä on vaikea opiskella

Etiopiassa rakennetaan vessoja ja vesipisteitä, joita suunnittelevat myös vammaiset ihmiset.

Vammaisten ihmisten oikeudet toteutuvat huonosti köyhissä maissa. Arjessa on monenlaisia käytännön esteitä.

”Koulussamme ei ollut esteetöntä vessaa. Emme syöneet kaverideni kanssa aamupalaa, jotta meille ei tulisi vessahätä. Jos vessaan oli pakko mennä, jouduimme ryömimään lattialla. Olimme likaisia ja haisimme. Muut luokkakaverit nauroivat”, kertoo **Melaku Tekle**.

Hän on liikuntarajoitteinen ja johtaa nykyään etiopialaista vammaisjärjestöä ECDD:tä. Se on yksi Suomen tukeman COWASH-ohjelman paikallisista kumppanijärjestöistä. Ohjelmassa rakennetaan esteettömiä vessoja ja vesipisteitä kyliin, terveysasemille ja kouluihin.

Maailman terveysjärjestön WHO:n mukaan lähes 20 miljoonaa etiopialaista eli noin kuudennes maan väestöstä kärsii elämänlaatua heikentävästä fyysisestä tai psyykkisestä vammasta tai sairaudesta. Valtaosa heistä elää köyhyydessä. Harva lapsi käy koulua.

”Koulutus on ihmisoikeus ja avain vammaisten ihmisten aseman parantamiseen. Ilman koulutusta ei voi pitää puoliaan”, Tekle sanoo.

Tiettömien taipaleiden taakse

Vesihuolto-, sanitaatio- ja hygieniahanke COWASH käynnistyi vuonna 2011. Suomesta hankkeeseen osallistuvat konsulttiyhtiöt Ramboll ja Niras, jotka tarjoavat teknistä osaamista ja ymmärrystä siitä, miten vammaisten ihmisten tarpeet ja oikeudet tulee huomioida. Etiopian hal-

19-vuotias Letteselassie Tekka pyörätuolissaan tyttärensä kanssa Lematin alakoulun esteettömien käymälöiden edessä Degua Tembienissä Tigrayssä toukokuussa 2019. Liikuntavamma viivästytti hänen valmistumistaan peruskoulusta.

litus vastaa rakentamiskustannuksista.

”Usein hankkeeseen sitoutuminen sekä sen taloudellisuus ja pitkäaikainen huolenpito paranevat, kun mukana on omaa rahaa”, sanoo **Aino Himanen**, joka vastasi vuoden 2020 loppuun asti vammaisten ihmisten osallisuudesta hankkeeseen.

COWASHin lisäksi Etiopian vesi- ja sanitaatiohuoltoa ovat kehittäneet Maailmanpankki ja YK:n lastenjärjestö Unicef yhdessä maan vesiministeriön sekä osavaltioiden ja kuntien vesitoimistojen kanssa.

COWASH on keskittynyt toimimaan 76 kunnassa Amharan, Oromian,

Tigaryn, Beninshangul-Gumuzin ja Eteläisten kansojen osavaltioissa. Vesipisteitä on rakennettu lähes 15 000, ja niistä hyöttyy yli kolme miljoonaa etiopialaista. Koulujen ja terveysasemien vessoja ja vesipisteitä käyttää lähes 600 000 oppilasta, opettajaa ja terveydenhuollon työntekijää.

”Kuntien pääkaupungit ovat teiden päässä, mutta valtaosa kylistä ja vesipisteistä sijaitsevat alueilla, joihin ei johda lainkaan teitä”, Himanen kertoo.

Helppokulkuiset vesipisteet helpottavat myös kylien naisia, joiden ei tarvitse enää kuluttaa tunteja kotitalousveden hakemiseen.

Etiopiassa vammaisen lapsi on häpeä, eikä yhteiskunta tarjoa tukea eikä turvaverkkoja.

Kokemusasiantuntijat mukaan

Etiopiassa vammaisten ihmisten ongelma on myös se, että heistä ei puhuta. Vammaisen lapsi on häpeä, eikä yhteiskunta tarjoa tukea eikä turvaverkkoja. Vammaisista ihmisistä huolehtii oma perhe, jos sekään.

”Kun kysyimme, onko kylässä vammaisia ihmisiä, vastaus oli kielteinen. Kun ymmärsimme kysyä, onko kylässä näkö- tai liikuntarajoitteisia ihmisiä, heitä alkoi löytyä”, Aino Himanen kertoo.

COWASHissa vammaiset ihmiset ovat osallistuneet vesi- ja sanitaatiohuollon suunnitteluun, toteutukseen ja kunnossapitoon. Paikan päällä hankkeet valmistaan kyläläisten demokraattisesti valitsemisissa komiteoissa, joista jokaiseen tulisi kuulua ainakin yksi vammaisen ihminen.

”Se on tärkeää. Vammaisen ihmisen tarpeita on mahdollista nähdä, vaikka miten yrittäisi samaistua hänen asemaansa. Siksi hyvinkin aikomus voi käytännössä epäonnistua”, Melaku Tekle sanoo.

Työllä on laajempikin vaikutus. Osallistuminen yhteisten asioiden suunnitteluun opettaa marginaalissa eläville ihmisille yhteiskunnallisen päätöksenteon taitoja ja vahvistaa heidän itsetuntoaan.

”Hankkeeseen osallistuneet viranomaiset eivät useinkaan tunteneet vammaisten ihmisten tarpeita tai oikeuksia, koska eivät olleet niitä aiemmin kohdanneet. Nyt he välittävät tietoa muille hallinnonaloille”, Tekle sanoo. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

COWASH-OHJELMASSA ON RAKENNETTU

14 874

vesipistettä. Hyötyjinä 3,1 miljoonaa maaseudun asukasta.

967

kouluun ja 419 terveyskeskukseen vessoja ja vesipisteitä. Hyötyjinä lähes 600 000 oppilasta, opettajaa ja terveydenhuollon työntekijää.

24

naisten vesi- ja sanitaatioalan pienyritystä.

Kuka tekee elokuvia Afrikasta?

Ohjaaja ratkaisee, mitä dokumenttielokuviissa näytetään ja millaisia mielikuvia synnytetään. Eurooppalaiset haluavat köyhyyttä, afrikkalaiset laadukkaita tarinoita.

Dokumentti Stop Filming Us seuraa hollantilaisen Joris Posteman elokuvantekoa Gomassa Kongon demokraattisessa tasavallassa.

DocPoint-elokuvafestivaalilla tammikuussa 2021 nähty *Stop Filming Us* seuraa hollantilaisen dokumentaristin **Joris Posteman** elokuvantekoa Gomassa Kongon demokraattisessa tasavallassa. Elokuvassa kysytään, miksi sen tekijä ei ole kongolainen. Olisiko hollantilaisen ohjaajan parempi lähteä kotiin?

Kongolaisia elokuvantekijöitä tuskastuttaa länsimaalaisten tapa esittää kurjuutta ja köyhyyttä. Avustusjärjestöt haluavat ostaa tunteisiin vetoavaa sisältöä, mutta paikallisia ohjaajia ja kuvaajia ärsyttää se, että ihmiset näytetään vailla arvokkuutta.

Aihe on tuttu kenialaiselle ohjaajalle **Sam Sokolle**, jonkaokuva *Softie* esitettiin niin ikään DocPointin Afrikkalaisen Afrikka -sarjassa.

”Suurin osa meistä on aloittanut alalla tekemällä videoita kehitysjärjestöille. Usein järjestöillä on valmis käsitys siitä, mitä näytetään, koska niiden on kerättävä työhönsä rahaa.”

Järjestöjen palaute saattaa olla, että aineisto ei näytä riittävän köyhältä. Sokosta on uuvuttavaa miettiä, millainen materiaali olisi tarpeeksi köyhää mutta myös henkilöiden ihmisarvoa kunnioittavaa.

Omassa elokuvassaan hänen ei ole sitä tarvinnut miettiä. *Softie* kertoo kenialaisen aktivistin **Boniface Mwangin** pyrkimyksestä nousta Kenian parlamenttiin. Elokuvan leikkaus palkittiin viime vuonna Sundancen elokuvafestivaaleilla Yhdysvalloissa. Se on myös kiertänyt muita festivaaleja ja pyrkinyt Kenian ehdokkaana Oscar-mittelöön.

Raha ohjaa

Sam Sokon mukaan dokumentaarinenokuva-ala on kasvussa Afrikan maissa. Yksi syy on, että rahoitusta on tarjolla

Kenialainen Sam Soko toivoo, että länsimaalaiset ja afrikkalaiset elokuvantekijät kykenisivät aitoon yhteistyöhön.

jonkin verran aikaisempaa enemmän. Se on kuitenkin usein ulkomaista, ja Afrikkaa dokumentoivat lähinnä ulkopuoliset tekijät.

DocPoint-festivaalin taiteellinen johtaja, dokumentaristi **Kati Juurus** huomauttaa, että afrikkalaisetkin tekijät saavat usein rahoitusta Euroopasta, ja se vaikuttaa heidän kerrontaansa.

”Ala toimii usein niin, että etenkin nuoret tekijät käyvät työpajoissa, joissa ideoita kehitetään, pitchataan ja viedään eteenpäin.”

Tapahtumat ja niiden ohjaajat ovat eurooppalaisia, ja Juurus epäilee, että ideat voivat jalostua eurooppalaisia miellyttävään suuntaan.

Näin oli vähällä käydä myös Sam Sokolle. Eräässä tilaisuudessa häntä kehoitettiin poistamaan elokuvasta Mwangin perhettä käsittelevät osuudet ja keskittymään vain politiikkaan. Hänestä se tuntui väärältä, sillä elokuva ei olisi silloin eronnut uutisista.

”Jos olisin uskonut neuvoja, olisin tehnyt aivan erilaisen elokuvan.”

Rahoittajien toiveesta Afrikasta tulee usein yhteiskunnallisia dokumentteja. Sokon mielestä on kuitenkin virheellistä

ajatella, että elokuva edustaisi koko maata, saati kokonaista mannerta.

”Tärkeintä on kertoa laadukkaita tarinoita.”

Miten kohti tasa-arvoa?

Se miten afrikkalaiset elokuvissa esitetään, on saanut Kati Juuruksen miettimään myös omaa työtään. Hän on tehnyt useita dokumentteja muista maista, myös Keniasta. Tarjoitus on ollut hyvä eli kiinnostus afrikkalaiseen elokuvaan ja afrikkalaisiin kulttuureihin. Yhteistyökumppanitkin ovat kiitelleet.

”Mutta samalla suhtaudun yhä pohdiskelevammin omaan tekemiseeni.”

Juuruksen ihannemaailmassa kaikki voisivat tutkia niin omaa kuin toistenkin kulttuuria ja tehdä niistä tulkintoja.

”Mutta maailma ei ole sellainen eikä tule pitkään aikaan olemaan. Miten voimme suunnata enemmän resursseja Afrikan maihin?”

Sam Soko esittää ratkaisuksi aitoa yhteistyötä.

”Jos haluaa tulla Suomesta Keniaan tekemään elokuvaa, tulisi etsiä paikallinen alan ammattilainen ja tehdä elokuvaa aidosti yhdessä.”

Hänestä tuotantoryhmään otetaan liian usein näön vuoksi joku paikallinen tekijä, jotta voidaan sanoa, että elokuva on tehty yhteistyönä.

Juurus kuitenkin muistuttaa, että elokuva on usein yhteen henkilöön keskittynyt taidemuoto.

”Vasta kun ohjaaja on paikallinen, katse on jotain muuta kuin länsimainen.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja tietokirjailija.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla [kehityslehti.fi](https://www.kehitys.fi).

Kirja

Orjuuden jäljet näkyvät yhä

Amerikkoihin laivattiin afrikkalaisia orjia, koska eurooppalaisista valloittajista ei ollut viljelemään maitaan ja alkuperäisväestöä kuoli tuontitauteihin. Orjat selvisivät tukeutumalla toisiinsa ja luomalla uutta kulttuuria.

Arviolta 12,5 miljoonaa afrikkalaista orjaa rahdattiin Länsi-Afrikan satamista laivoilla Atlantin yli Amerikkoihin vuosina 1501–1886. Määränpäitä olivat etenkin Portugalin, Espanjan, Britannian ja Ranskan merentakaiset siirtokunnat.

Purjehdus kesti noin kuukauden, jonka aikana useampi kuin joka kymmenes orja menehtyi nälkään, tauteihin ja miehistön väkivaltaan. Useimmat olivat jo entuudestaan nääntyneitä, koska afrikkalaiset orjakauppiat olivat ensin kaapanneet ja sitten pakottaneet heidät kävelemään jopa satoja kilometrejä lähtösatamaan. Myös kuljetusta saatettiin odottaa kuukausia ahtaissa ja saastaisissa leireissä. Moni teki itsemurhan.

Puolet laivamatkasta selvinneistä orjista kaupattiin Brasiliaan, loppuista valtaosa Karibialle. Kaksi kolmesta orjasta oli miehiä.

Orjuuttaminen kaikissa eri vaiheissaan riisti orjilta ihmisarvon, identiteetin ja tulevaisuuden. Miten tästä kokemuksesta kykeni selviytymään ja kokoamaan itsensä jälleen ihmiseksi?

Kirjassaan *Kahlitut* Oulun yliopiston tutkija ja Afrikan tutkimuksen dosentti **Kalle Kananoja** korostaa yhteisöllisyyttä uuden elämän alustana. Tärkeitä olivat perhe ja uskonnolliset yhteisöt.

Kieli, musiikki ja esimerkiksi perinteiset parannusmenetelmät myös säilyt-

tivät yhteyden menneeseen mutta ajan myötä loivat uutta afrokkulttuuria Amerikkoihin.

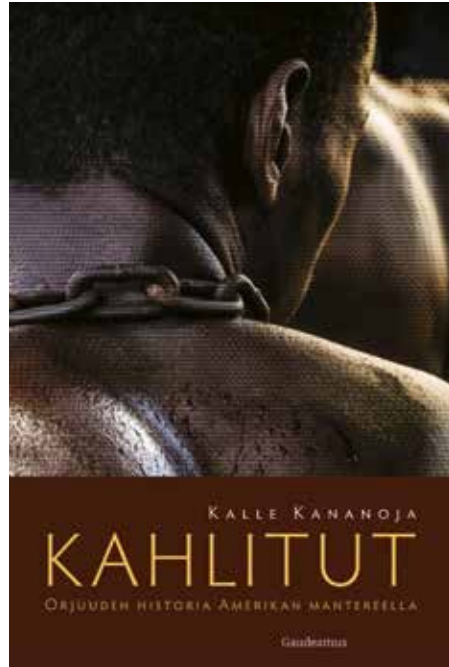
”Orjayhteiskunnissa pärjäsivät useimmiten ne, jotka kykenivät mukautumaan ympäröivään maailmaan ja luomaan merkityksellisiä suhteita muiden orjien kanssa”, Kananoja kirjoittaa.

Afrikkalaiset selvisivät tropiikissa

Amerikoissa tarvittiin afrikkalaisia orjia, koska eurooppalaisista itsestään ei ollut raatamaan sokeriruokoviljelmillä eikä kaivoksissa. Alkuperäisväestöstä taas suuri osa menehtyi eurooppalaisiin tuontitauteihin. Kananoja huomauttaa, että eurooppalaiset olisivat toki voineet hyödyntää omia sotavankkejaan työvoimana, mutta toisten eurooppalaisten orjuuttaminen ei enää keskiajan jälkeen ollut soveliaista.

Afrikassa orjakaupalla ja orjuuttamisella oli pitkät perinteet: arabikauppiat olivat 600-luvulta lähtien myyneet afrikkalaisia Saharan yli Pohjois-Afrikkaan ja Lähi-itään. Miljoonia afrikkalaisia orjia laivattiin pitkään myös Afrikan itärannikolta Aasiaan. Vuosisatojen ajan orjakauppa ehti vaurastuttaa paikallisia eliittejä.

Tärkeää myös oli, että afrikkalaiset näyttivät selviytyvän trooppisista taudeista, joihin heillä oli kotiseudulta hankittu vastustuskyky.

Kalle Kananoja.
KAHLITUT.
ORJUUDEN HISTORIA
AMERIKAN MANTEREELLA.
GAUDEAMUS, 2021.

Kiivainta Atlantin ylittävä orjakauppa oli 1700-luvulla, kun sokerinviljely laajeni Brasiliasta Karibialle. Plantaaseille tuotiin kymmeniä tuhansia orjia vuosittain, koska orjien syntyvyys ei korvannut korkeaa kuolleisuutta. Seuraavalla vuosisadalla heitä tarvittiin viljelemään myös kahvia ja puuvillaa.

Kalle Kananoja muistuttaa, että suomalaistakin yhteiskuntaa rakennettiin aikoinaan orjien tuottamilla hyödykkeillä: tehtaissa kudottiin puuvillakanasta ja kahvi makeutettiin sokerilla.

Brasiliassa orjuus lakkautettiin vuonna 1888, Yhdysvalloissa parikymmentä vuotta aiemmin. Afrikkalaisorjien jälkeläiset ovat silti yhä vailla monia kansalaisoikeuksia kotimaissaan, joissa he ovat syntyneet ja kasvaneet. Ehkä vain alkuperäisväestön poliittinen, taloudellinen ja sosiaalinen asema on huonompi kuin heillä.

Elokuva

Viisumilla Eurooppaan

SYYRIAN SOTA erottaa tuoreen kihlaparin, kun Sam pakenee Libanoniin ja Aberin vanhemmat pakkonaittavat hänet rikkaalle miehelle Brysseliin Belgiaan. Epätoivoinen Sam haluaa pelastaa morsiamensa ja tarvitsee operaatioon rahaa sekä matkustusasiakirjan.

Ratkaisun tarjoaa lännessä tunnettu mutta kiistelty nykytaiteilija, joka tatuoi Samin selkään Schengen-viisumin. Näyttelyesineenä hän pääsee Eurooppaan, mutta hinta on ennakoitua kovempi.

The Man Who Sold His Skin on tunisialaisen **Kaouther Ben Hanian** palkittu satiiri kahden erilaisen maailman kohtaamisesta.

SEASON FILM FESTIVAL 5.–9.5.2021. KORONAPANDEMIATILANTEEN SALLIESSA NÄYTÖKSET MAXIM- JA BIO REX -ELOKUVATEATTEREISSA HELSINGISSÄ, MUUTOIN VERKOSSA.

Kirja

Verotus omiin käsiin

VALTIOT MENETTÄVÄT vuosittain 400–500 miljardia Yhdysvaltain dollaria, kun monikansalliset yritykset välttelevät eri tavoin maksamasta yhteisöveroja. Kehittyvien maiden osuus summasta on vajaa puolet.

Köyhimmissä maissa se tarkoittaa, toteavat yhdysvaltalaisutkijat **Krishen Mehta, Esther Shubert ja Erika Dayle Siu** toimittamassaan kirjassa *Tax Justice and Global Inequality*.

Heidän mukaansa äärimmäisen köyhyyden poistaminen maailmasta maksaisi 80 miljardia dollaria vuodessa.

Yleisin tapa vältellä veroja on manipu-

loida konsernin sisäisten liiketoimien hinnoittelua. Siirtohinnoittelun pitäisi olla markkinaehtoista eli vastattava riippumattomien yritysten keskinäistä hinnoittelua, jotta tulot ja verot kertyisivät oikeaan valtioon. Harvalla kehittyvällä maalla on kuitenkin hinnoittelun vertailuun ja arviointiin tarvittavaa tietoa ja osaamista.

Kirjoittajat kannustavat köyhiä valtioita yhteistyössä päättämään verotuskäytännöistään sen sijaan, että ne odottaisivat kehittyneiden maiden ratkaisuja ja malleja. Ihanteellisinta olisi luoda kansainvälinen sopimus, jonka toteutumista arvioisi YK:n alainen elin.

Krishen Mehta, Esther Shubert & Erika Dayle Siu (toim.).
TAX JUSTICE AND GLOBAL
INEQUALITY. PRACTICAL SOLUTIONS
TO PROTECT DEVELOPING COUNTRY
REVENUES. ZED BOOKS, 2020.

Yritysten yleisin tapa vältellä veroja on manipuloida siirtohinnoittelua.

HYMYJEN TAKANA

Saara Lehmuskoski oppi Kambodžassa, kuinka syvät haavat kansanmurhasta jää.

”**OLIN TYÖSKENNELLYT** kymmenen vuotta Kirkon Ulkomaanavun toimistossa Helsingissä, viimeksi kansainvälisen työn apulaisjohtajana, kun siirryin järjestön maajohtajaksi Kambodžaan.

Se tuntui mahtavalta, sillä olin jo kauan haaveillut kenttätöystä.

Kambodžassa KUA kehittäisi naisten osuuskuntia, tukisi nuorten yhteisöllistä osallistumista ja käynnistäisi oppilaanohjausta yläkouluissa ja lukioissa. Nuoret eivät tunteet vahvuuksiaan eivätkä osanneet valita opintojaan. Vanhemmat patistivat heitä perinteisiin ammatteihin, kuten sotilaiksi ja sairaanhoitajiksi, vaikka koulutetuista ammattilaisista oli huutava pula.

Nuoret olivat arkoja ja kilttejä. Aloitteellisuus ja kyseenalaistaminen olivat heille vierasta.

Vähitellen ymmärsin, miksi.

PALAA HISTORIAAN, punaisten khmerien hirmuhallintoon. Vuosina 1975–1979 arviolta jopa kaksi miljoonaa kambodžalaista eli neljännes kansasta kuoli nälkään, pakkotyöhön ja teloituksiin.

Sivistyneistö tapettiin, koulut ja kirjat tuhottiin.

Vietnamilaiset kukistivat punakhmerit. Kambodža ajautui pitkään sisällissotaan, ja vasta 1990-luvulla viimeiset sissit luovuttivat aseensa ja palasivat viidakoista kotikyliinsä. Vain kolme järjestön korkeaa johtajaa tuomittiin kansanmurhasta YK:n alaisessa erityistuomioistuimessa.

Järkyttävästä traumasta ei puhuttu edes kylissä. Se lakaistiin maton alle, peitettiin aasialaisella korrektiudella. Silti se näkyy edelleen ihmisissä ja yhteiskunnassa.

Naapurit pysyvät etäisinä toisilleen, sillä epäluottamus pesiytyi yhteisöihin. Yhteiskunnan rakenteet, kuten koulutus ja terveys, ovat kehittyneet erittäin hitaasti. Osajat saivat surmansa, uusia ei ole vielä kukaan tarpeeksi. Esimerkiksi opettajia oli 1980-luvun alussa vain parisataa.

Kun Kambodžan talous alkoi kasvaa, vanhemmat lähtivät töihin vaatetehtaisiin ja jättivät lapsensa isoäideille. Nämä opettivat lapsenlapsilleen, että liiallinen koulutus on vaarallista ja kyseenalaistaminen, aloitteellisuus ja mielipiteet voivat viedä hengen.

Valtaosa kansasta tottelee yhä auktoriteetteja. Kun pääministeri **Hun Senin** hallitus tukahdutti vapaan lehdistön vuonna 2017, maahan astui vain syvä poliittinen hiljaisuus.

VÄHITELLEN TRAUMA haalistuu.

Yhteisöllisyys lisääntyy ja epäluottamus karisee, kun naiset perustavat osuuskuntia ja nuoret osallistuvat kyliensä päätöksentekoon.

Yläasteilla ja lukioissa on opinto-ohjaajia, jotka tukevat oppilaita löytämään itsensä. Nuoret oppivat kriittistä ajattelua ja kyseenalaistamista. Mikä tärkeintä, he oppivat unelmoimaan siitä, miksi he isoina haluavat, ja uskaltavat kertoa sen vanhemmilleen.

Uudet sukupolvet oppivat neuvottelemaan, ratkaisemaan riitoja. Silloin yhteiskunta kehittyi, ja rauhanomainen muutos tulee mahdolliseksi.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

SAARA LEHMUSKOSKI, 46

Koulutus Yhteiskuntatieteiden maisteri Tampereen yliopistosta vuonna 2000

Työskenteli Kirkon Ulkomaanavun (KUA) Kambodžan maajohtajana vuosina 2016–2020

Jatkaa Muutosjohtamisen asiantuntijana KUAssa Helsingissä

Kolme sormea vaatii demokratiaa Myanmarissa

Nälkäpeli-elokuvista lainatulla käsimerkillä on vastustettu diktatuuria myös Thaimaassa ja Hongkongissa.

ANNE DERENNE

on ranskalainen kansainvälisen talouden maisteri ja pilapiirtäjä, joka asuu Espanjassa.

KAUPPAPOLITIikka

ulkoministeriön julkaisema
kansainvälisen kaupan aikakauslehti

Tilaa
maksuton
lehti ja
utiskirje!

facebook.com/Kauppapol

[@kauppapol](https://twitter.com/kauppapol)

linkedin.com/company/kauppapolitiikka

www.kauppapolitiikka.fi/tilaus